

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΑΣΤΕΡΙ ΣΤΗΝ ΑΣΕΛΗΝΗ ΝΥΧΤΑ (Γ.Β. Μελέτη)	297
◆ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ (Καθηγ. Χ. Γιαμβριά)	299
◆ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ (Δημ. Λ. Βαλληγδρά)	306
◆ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΡΑΓΕ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΕΝΟΧΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ; (Σπ. Β. Παπασυροπούλου)	315
◆ ΣΤΗ ΣΙΓΗ ΤΗΣ ΒΡΑΔΙΑΣ (Ποίημα Γ. Βερίτη)	316
◆ ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΗΝ (1904 - 1991) (Ε.Ν. Μόσχου)	317
◆ ΑΛΗΘΙΝΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ (Ποίημα Ε.Λ.Κ.)	319
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (Πανομήτη)	320
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	321
◆ ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Σπ. Β. Παπασυροπούλου)	322
◆ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ (Ποίημα Ε.Ι. Νιστέρη)	323
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	324
◆ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ	326

ΕΤΟΣ 64οv

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001

ΑΡΙΘ. 626

ΔΡΧ. 250

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 64ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001

Ἄριθ. 626

ΑΣΤΕΡΙ ΣΤΗΝ ΑΣΕΛΗΝΗ ΝΥΧΤΑ

Πόσος λόγος στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων γιὰ τὸ ἀστέρι τῶν μάγων! Τί ἦταν ἄραγε τὸ θαυμαστὸ αὐτὸ φαινόμενο ποὺ ὀδηγοῦσε τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀνατολῆς στὸ μακρινὸ τοὺς ταξίδι πρὸς τὸν νεογέννητο Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆ; Πόσες ἀπαντήσεις καὶ πόσες ἐρμηνεῖες δόθηκαν! Ἦταν ἓνα καινούργιο ἀστέρι; Ἦταν ἓνας κομήτης; Ἦταν συνάντηση δύο πλανητῶν, ὅπως ἔλεγε ὁ διάσημος ἀστρονόμος τοῦ 17ου αἰῶνα ὁ Κέπλερ; Ἦταν ἓνα ἀσυνήθιστο οὐράνιο φαινόμενο; Ἦταν ἄγγελος Κυρίου ποὺ ὀδηγοῦσε τὰ θήματα τῶν μάγων, ὅπως ἔγραφε ὁ ἱερός Χρυσόστομος;

Τί σημασία ἔχει ἡ ἐξήγησή του; Ἀντὶ ὁ ἀνήσυχος ἐρευνητὴς νὰ πολυπραγμονῇ γιὰ τὸ ἀστέρι τῆς Βηθλεέμ, δὲν θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ ἀναζητῇ τὸν σκοπὸ του; Καὶ ὁ σκοπὸς του ἦταν τόσο μεγάλος! Τὸ γεγονός παραμένει. Δὲν ἦταν ἓνα ἀστέρι σὰν τὰ ἄλλα ποὺ φωτίζουν μέσα στὴ νύχτα. Ἦταν ἓνα ἀστέρι μοναδικὸ ποὺ φώτισε τὴν ἀσεληνὴ νύχτα τῆς ἀνθρωπότητας. Δὲν ὀδηγοῦσε ἀπλῶς τὰ θήματα τῶν μάγων, γιὰ νὰ βροῦν μιὰ μακρινὴ χώρα, γιὰ νὰ γνωρίσουν ἄλλους ἄγνωστους τόπους, γιὰ νὰ πλουτίσουν τὶς γνώσεις τους. Ὄδηγοῦσε τοὺς σοφοὺς ἐρευνητὲς τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται «πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι» (Κολασ. 6' 3). Δὲν ἱκανοποιοῦσε γήινες ἐπιδιώξεις. Ἰκα-

νοποιοῦσε βαθεῖς ἐφέσεις, πόθους ἱερούς, ἀνταποκρινόμενος στὶς ἀναζητήσεις κάθε καλοπροαίρετης ψυχῆς.

Ἐνα ἀστέρι ἀληθινὸ ὀδηγοῦσε τοὺς μάγους. Καὶ ἦταν ἀληθινὸ γιὰτὶ ὀδηγοῦσε στὴ μοναδικὴ καὶ αἰώνια ἀλήθεια, στὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆ τῶν ψυχῶν. Δὲν ἦταν σὰν τὰ ἄλλα τῆς «ὀθόνης» τὰ ψεύτικα, τὰ ἀπατηλά, τὰ ἐφήμερα ποὺ ἐντυπωσιάζουν, ἀλλὰ παραπλανοῦν καὶ ἀποπροσανατολίζουν τοὺς ὁδοιπόρους τῆς ζωῆς. Δὲν ἦταν σὰν τῶν ψευδοπιστῶν τοῦ μίσους τὸ ἀστέρι ἢ σὰν τὸ σύμβολο τοῦ μασονισμοῦ ἢ σὰν τὸ ματωμένο ἀστέρι τοῦ τυφλοῦ φανατισμοῦ. Τὰ ἀστέρια αὐτὰ δὲν λαμπυρίζουν στὸν οὐρανὸ, δὲν χύνουν ἀπαλὲς μαρμαρυγὲς στὴ γῆ, δὲν σκορπίζουν παρήγορες ἀκτίνες μέσα στὶς βασανισμένες ψυχὲς ποὺ λαχταροῦν τὴν οὐράνια παρηγοριά. Εἶναι κόκκινα σὰν τὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως καὶ στάζουν αἷμα καὶ ἐμπνέουν μῖσος καὶ σκορπίζουν φρίκη.

Ἐνα ἀστέρι μένει μοναδικὴ παρηγοριά στὴ δύσκολη πορεία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ ἀστέρι αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ φωτίζει διὰ χιλιάδες τώρα χρόνια ἀμέτρητες ψυχὲς, τὶς πιὸ εὐγενεῖς ὑπάρξεις ποὺ διάβηκαν πάνω στὸν πλανήτη μας. Ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ λαμπυρίζη μέσα στὶς ψυχὲς καὶ νὰ δείχνη τὸ δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ στὸ ἀνέσπερο φῶς, σ' Ἐκεῖνον ποὺ εἶναι «ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. ιδ' 6).

Τὸ ἀστέρι αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐνθαρρυντικὴ πραγματικότητα γιὰ κάθε καλοπροαίρετο ὁδοιπόρο τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ ἀκολουθεῖ σταθερά. Καὶ τὸ ξεχωρίζει πιὸ καθαρὰ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ κοντὰ του, τὸ «ψηλαφεῖ» μὲ τὴν πνευματικὴ του ἀφή, τὸ παρατηρεῖ μὲ τὴν ἠθικὴ του ὄραση. Τὸ λένε ἐλπίδα, γιατί δὲν παύει νὰ φωτίζει καὶ ὅταν ὅλα τὰ ἄλλα φῶτα σβήνουν καὶ ὅταν ὅλες οἱ γήινες ἐλπίδες ἐξανεμίζωνται. Αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ λάμπη καὶ νὰ χύνῃ παρήγορες καὶ ἐνισχυτικὲς τὶς ἀκτίνες του μέσα στὶς ψυχὲς καὶ ὅταν ὁ ὀρίζοντας ἀπὸ τὰ τυφλὰ χτυπήματα τῆς τρομοκρατίας καὶ τὶς πολεμικὲς συγκρούσεις σκοτεινιάξῃ καὶ ὅταν ἡ καταγίδα τοῦ πόνου ἀπειλῇ νὰ παρασύρῃ στὰ θολὰ νερά της τὸ καθετί. Τὸ ἀστέρι αὐτό, ποὺ ὀδηγεῖ στοῦ θεῖο Βρέφος, στὸν «ἄρχοντα τῆς εἰρήνης», ποὺ «*ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς*» (Ἐφεσ. 6' 17), φωτίζει νύχτα καὶ ἡμέρα τὸν οὐρανὸ τῆς ψυχῆς κάθε πιστοῦ. Γιατὶ τὸ Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ ἦλθε νὰ «ἀποκτείνῃ τὴν ἐχθραν» μέσα στὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἀποδιώξῃ «τὴν ἐχθροποιὸν ἁμαρτίαν», νὰ ἐκριζώσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὴν ἰδιοτέλεια, τὴ φιλαντία καὶ τὸ τυφλὸ μῖσος, τὴ ρίζα ὅλων τῶν διαιρέσεων, τῶν πολέμων καὶ νὰ φυτέψῃ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνη. Νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὴν «ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην», ἡ ὁποία ἔκτοτε καὶ μέσα στὶς θύελλες «*φρουρεῖ τὶς καρδιὰς*» (Φιλιπ. δ' 7).

Φυσικὰ καὶ τὸ σκοτάδι συνεχῶς συνωμοτεῖ. Πασχίζει νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ φῶς, νὰ τὸ σβῆσῃ μέσα στὶς κοινωνίες, στὸν κό-

σμο ὁλόκληρο καὶ πιὸ πολὺ μέσα στὶς καρδιὰς. Οἱ σκοταδιστὲς καὶ οἱ φωτισθέντες, οἱ ἄνθρωποι τοῦ μίσους, τῆς ὑψωμένης γροθιάς, ἀφοῦ ἐξόρισαν τὴν ἀγάπη ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους, τώρα πασχίζουν νὰ τὴν φυγαδεύσουν καὶ ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Οἱ «*δοῦλοι τῆς φθορᾶς*» χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ὡς «*ἐπικάλυμμα τῆς κακίας*» (Α' Πέτρ. 6' 16). Οἱ «*ἐργάται τῆς ἀδικίας*», οἱ «*ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγοι*» (Α' Τιμόθ. δ' 2) κραυγάζουν γιὰ δικαιοσύνη. Ἀνίκανοι γιὰ τὴν εἰρήνη, γιατί ἡ μάχη γιὰ τὴν εἰρήνη εἶναι ὑπόθεση ἱερή. Μόνο ἀδιάφθοροι ἱεροφάντες τοῦ Πνεύματος μποροῦν νὰ τὴν πραγματώσουν. Οἱ κήρυκες τοῦ μίσους δὲν ἔχουν θέση στοὺς μεγάλους πνευματικὸς ἀγῶνες. Τοὺς κατηλεύονται καὶ τοὺς ἐκτρέπουν.

Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἀγνοῦς, ἀνιδιοτελεῖς μαχητὲς, ὄχι ἐρεθισμένους ἀπὸ τὰ πάθη, ἀλλὰ ἐμπνεομένους ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἀνθρώπους ποὺ φωτίζονται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Βηθλεὲμ, πρόθυμους νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ ἓνα καλύτερο κόσμο. Τὸ γνωρίζουν καλά. Ἡ πάλη ἀνάμεσα στοῦ σκοτάδι καὶ στοῦ φῶς θὰ εἶναι διαρκής. Ποιὸς στοῦ τέλος θὰ νικήσῃ; Τὸ ξέρουν, ὅτι τὸ φῶς νικάει πάντα τὸ σκοτάδι. Εἶναι στὴ φύση του νὰ νικήῃ καὶ ποτὲ νὰ μὴ νικεῖται. Ἐφόσον τὸ φῶς μένει ἀναμμένο μπορεῖ νὰ διαλύσῃ καὶ τὸ πιὸ βαθὺ σκοτάδι. Καὶ τὸ φῶς αὐτό, τὸ φῶς τῆς Φάτνης, θὰ ἐξακολουθῇ νὰ φωτίζῃ. Μονάχα ἐμεῖς νὰ μὴ τὸ ἀφήσουμε νὰ σβῆσῃ μέσα μας, μέσα στὴν ψυχὴ μας.

Γ. Β. ΜΕΛΕΤΗΣ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Εισαγωγή

Η Ίερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, όργανωσε, από 4 - 8 Οκτωβρίου 2000 στο Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ», Διεθνές Έπιστημονικό Συνέδριο, με θέμα: «Έπιστήμες, Τεχνολογίες Αίχμης και Όρθοδοξία». Το συνέδριο είχε μεγάλη επιτυχία και μεγάλη συμμετοχή μελών. Τα όσα ανακοινώθηκαν και συζητήθηκαν στο συνέδριο αυτό, από επιφανείς Έλληνες επιστήμονες του εξωτερικού και της χώρας μας, διατηρούν ακόμη και θα διατηρούν, για πολλά χρόνια, το ενδιαφέρον των επιστημόνων, διότι αναφέρονται στις πιο πρόσφατες ερευνητικές εργασίες και στα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτές, στους περισσότερους τομείς της τεχνολογίας.

Η αξία αυτού του συνεδρίου, δεν έγκαιται μόνο στην πιο πάνω διαπίστωση, αλλά και στο ότι συνδυάστηκε παράλληλα, με τη φιλοσοφική διάσταση των επιστημονικών επιτευγμάτων από πλευράς Όρθοδόξου πίστεως και θεωρήσεως αυτών. Η μονόπλευρη και ξερή αναφορά των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας χωρίς τη φιλοσοφική συμπλήρωσή των, δεν αποτελεί ολοκληρωμένη επιστήμη προσφερόμενη στο κοινωνικό σύνολο. Έτσι με το συνέδριό της αυτό, η Έκκλησία πρόσφερε μία ολοκληρωμένη διάσταση των θετικών επιστημών όπως διεθνώς παρουσιάζεται σήμερα.

Το άρθρο αυτό, έρχεται ως συμπλήρωμα των σχετικών άρθρων του Καθηγητή κ. Η. Κατσούφη, που δημοσιεύθηκαν στα τεύχη, Μαρτίου και Απριλίου των «Ακτίνων» και τα όποια αναφέρονταν, στις ανακοινώσεις που έγιναν στο συνέδριο αυτό, σε θέματα φυσικών επιστημών. Στο άρθρο αυτό, γίνον-

ται αναφορές στα θέματα που απασχόλησαν το συνέδριο, με γενικό τίτλο: «Γενετική Μηχανική - Βιοτεχνολογία».

Οί εξέλιξεις στη Μοριακή Βιολογία και στη Γενετική Μηχανική.

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιασθεί σε όλα τα ΜΜΕ ειδικά προγράμματα, προς ενημέρωση του κοινού, πάνω σε επίκαιρα βιολογικά θέματα και κυρίως αυτά που έχουν σχέση με τον άνθρωπο, τη γενετική σύστασή του, τις κληρονομικές ασθένειες και τις προοπτικές θεραπείας των, με νέες μεθόδους, όπου μεγάλο ρόλο παίζει η Γενετική Μηχανική και βεβαίως η Ίατρική Γενετική. Στόν ημερήσιο τύπο, καθώς και σε εκλαϊκευτικά περιοδικά, παρουσιάζονται τώρα τελευταία όλο και πιο συχνά ανάλογα θέματα. Έτσι ο μέσος άνθρωπος, ο μη ειδικός, έχει πάρει και στη χώρα μας, λίγο - πολύ, μία «γεύση» του τι γίνεται σήμερα στους τομείς αυτούς της Βιολογίας, και της Ίατρικής. Τόν Ιούνιο του 2000, σε όλα τα πρωτοσέλιδα των έφημερίδων παρουσιάστηκε το πιο σημαντικό γεγονός του αιώνας, που ήταν η αποκρυπτογράφηση του γονιδιώματος του ανθρώπου, δηλαδή η χαρτογράφηση της γενετικής δομής του, που αποκάλυψε το μυστικό της ανθρώπινης ύπαρξης. Γνωρίζοντας το γονιδίωμα του ανθρώπου δηλαδή το σύνολο των γονιδίων ενός ατόμου, που περιέχει όλες τις γενετικές πληροφορίες που κληρονομεί ένας έμβιος οργανισμός, στους απογόνους του, μπορούν πλέον οι ειδικοί να προχωρήσουν σε σημαντικότερες έρευνες επί διαφόρων θεμάτων αναπαραγωγής και εξέλιξης του ανθρώπου, τα αποτελέσματα των οποίων θα βοηθήσουν σημαντικά στη βελτίωση της ανθρώπινης

ζωής. Πολύ σημαντική θα είναι η συμβολή των έρευνητικών εργασιών επί της υγείας του ανθρώπου. Πολλών κληρονομικών ασθενειών, θα βρεθούν τα αίτια και θα αναπτυχθούν νέου είδους θεραπείες.

Τι είπαν οι ειδικοί, στο Συνέδριο.

Πάνω στα θέματα αυτά, περιεστράφησαν κυρίως, οι εισηγητές της τελευταίας Συνεδρίας, το απόγευμα του Σαββάτου, 7 Οκτωβρίου. Η Συνεδρία αυτή είχε ως γενικό θέμα: «Γενετική Μηχανική - Βιοτεχνολογία». Και τα δύο αυτά σκέλη του θέματος που είναι αλληλένδετα, έχουν σήμερα τεράστιο ενδιαφέρον όχι μόνο μεταξύ των ειδικών αλλά και για τον κοινό άνθρωπο, διότι τον άγγιζουν στο πιό ευαίσθητο σημείο της ζωής του, που είναι η υγεία. Οι όμιλητές κατά σειρά παρουσιάσεως ήταν οι έξης: Εύαγγελος Μουδριανάκης, Καθηγητής Βιολογίας και Βιοφυσικής, στο Johns Hopkins Univ. και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Στυλιανός Αντωναράκης, Καθηγητής Γενετικής στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης, Κωνσταντίνος Πάγκαλος, Καθηγητής Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο Παρισίων, Γεώργιος Σταματογιαννόπουλος, Καθηγητής, Δ/ντής του Τμήματος Ιατρικής Γενετικής του Πανεπιστημίου Ουάσινγκτον στο Seattle και Αττώνιος Τρακατέλλης, Όμοτ. Καθηγητής Βιοχημείας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Πρόεδρος της Επιτροπής Βιοηθικής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Ευρωβουλευτής).

Ο κ. Ε. Μουδριανάκης που ήταν πρώτος όμιλητής και ανήκει στον κλάδο της Βιοφυσικής, είχε ως θέμα της ομιλίας του: 'Από το DNA στο γονιδίωμα: 'Ανάγκη αναθεωρήσεως έννοιών». Ο όμιλητής είπε ότι, έτσι όπως παρουσιάζεται το θέμα της δομής του κυττάρου, των γονιδίων και του DNA, στο εύρη κοινό, από τα ΜΜΕ και τα διάφορα έντυπα, δεν δίδεται η πραγματική εικόνα αλλά ένα μέρος αυτής και όπως ανέφερε ειδικά για το γονίδιο, σήμερα στον πολύ κόσμο, αυτό που έχει παρουσιασθεί, είναι μία πολύ μικρή αλήθεια που οδηγεί σε λανθα-

σμένες αντιλήψεις. Το κύτταρο, είπε ο όμιλητής, είναι μία μακρομοριακή μηχανή και το υλικό του πυρήνα δεν είναι μόνο το DNA. Αυτό μαζί με άλλα στοιχεία αποτελούν μία «συγχροδία». Σημαντικό ρόλο στις λειτουργικές διεργασίες μέσα στον πυρήνα, παίζουν οι νουκλεοπρωτεΐνες. Η βιοχημεία και η βιοφυσική που διέπει τη ζωή είναι τελείως διαφορετική από αυτό που συνήθως αναφέρεται σχετικά με το DNA και τα γονίδια. Το γονίδιο θα πρέπει να βρεθεί σε ένα κατάλληλο γι' αυτό περιβάλλον και να συνδιαλαγεί με τη χημεία του περιβάλλοντός του. Το γονίδιο επιλέγει το σύστημα μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται. Σημαντικός λοιπόν είναι ο ρόλος του μικροπεριβάλλοντος του DNA. Το μικροπεριβάλλον του DNA καθορίζει το φαινόμενο που λέγεται ζωή. Το γονιδίωμα που είναι το σύνολον των γονιδίων και όχι ένα γονίδιο, καθορίζει το φαινόμενο της ζωής, δηλαδή την πορεία στο χρόνο και στο χώρο του οργανισμού. Το χρονο-χωροδιάγραμμα είναι αυτό που καθορίζει τη ζωή και όχι το ένα γονίδιο. Στη συνέχεια ο όμιλητής με την παρουσίαση πολλών εικόνων, προσπάθησε να εξηγήσει και να γίνει κατανοητό το θέμα της ενεργοποίησης του DNA. 'Ανέφερε ότι υπάρχουν διάφορες μορφές στο χώρο του DNA. Έδειξε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των πρωτεϊνών του πυρήνος του κυττάρου. Είπε ακόμη, ότι το κύτταρο μπορεί να διορθώσει όρισμένες αλλοιώσεις στα γονίδια. Μίλησε ακόμη για τους κανόνες μεταγραφής και πισότητας των γονιδίων. Γενικά, ήταν μία ομιλία μεστή περιεχομένου, με αναφορές σε ό,τι νέο υπάρχει πάνω στη δομή του κυττάρου.

Ο δεύτερος όμιλητής κ. Στ. Αντωναράκης ανέπτυξε το θέμα: «'Η αποκρυπτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος: Πανηγυρικός έορτασμός και σύνεση».

'Ανέφερε στην αρχή ότι είναι ιατρικός γενετιστής. Είπε τι είναι το γονιδίωμα και τι χρησιμότητα έχει αυτό στην ιατρική. Μίλησε για τον συσχετισμό των γονιδίων με τις αρρώστιες στον άνθρωπο. 'Ανέφερε ότι

υπάρχουν άρρώστιες που συσχετίζονται με ένα γονίδιο και άλλες που συσχετίζονται με δύο ή περισσότερα γονίδια. Επίσης υπάρχουν γονίδια που συσχετίζονται όχι με μία άρρώστια αλλά με περισσότερες της μιάς. Στο Έργαστήριο που διευθύνει ο ίδιος, μελετούν έκτος των άλλων και το σύνδρομο Down (μογγολοειδής ιδιωτία), που είναι μία άρρώστια που συσχετίζεται με πολλά γονίδια, σε ένα μόνο χρωμόσωμα. Επιστρέφοντας πάλι στο τι είναι το γονιδίωμά μας, είπα ότι είναι το σύνολον των γονιδίων του DNA μας και για να κατανοηθεί καλύτερα, το παρομοίασε με ένα βιβλίο που δίνει έντολες και είναι γραμμένο με τη γλώσσα του DNA, δηλαδή το κείμενο είναι γραμμένο με τὰ γράμματα του DNA και είναι οργανωμένο σε τόμους σαν μία έγκυκλοπαίδεια, ή όποια περιέχει τὰ χρωματοσώματα (DNA) και μέσα στα χρωματοσώματα είναι τὰ γονίδια. Τὰ γονίδια είναι σαν τούς κανόνες της μαγειρικής. Το γονιδιακό DNA κάνει πρωτεΐνες και οι πρωτεΐνες είναι αυτές που κανονίζουν όλα τὰ φαινόμενα της ζωής στο κύτταρο. Το γονιδίωμα λοιπόν είναι το βιβλίο που δίνει έντολες του τι θα γίνει έπειτα. Είναι μόνο βιβλίο έντολων. Αυτό πρέπει να άποκρυπτογραφηθεί, να γίνουν πρωτεΐνες και αυτές να έπικοινωνήσουν μεταξύ τους, για να γίνει το αρχικό έμβρυο, ή αρχική ζωή και το τι θα είμαστε στην ένηλικο ζωή μας. Τὰ γονίδια μας έχουν 4 γράμματα ATGC *. Αύτὰ τὰ 4 γράμματα κωδικοποιούν ένα δεύτερο κώδικα, αυτόν των πρωτεϊνών που έχει 20 γράμματα και αύτὰ τὰ 20 γράμματα, κάνουν αυτό που έμεις είμαστε.

Το βιβλίο της ζωής είναι το πιο σημαντικό βιβλίο που κατορθώσαμε να διαβάσουμε.

Οι διαφορές που υπάρχουν στα γονιδιακά μας κάνουν να είμαστε διαφορετικοί, ο καθένας μας από τον συνάνθρωπό του.

Η άποκρυπτογράφηση του γενετικού

* Είναι τὰ αρχικά των βάσεων (στα νουκλεοτίδια) του DNA. A=Adenine, T=Thymine, G=Guanine και C=Cytosine

ύλικού, έγινε με πίεση της ιατρικής πιο πολύ, παρά της βιολογίας ή της άνθρωπολογίας.

Η χρηματοδότηση των έρευνών είχε κέντρο την ιατρική, είχε κέντρο τις έλπίδες για θεραπείες άσθενειών, είχε κέντρο τις έλπίδες να καταλάβουμε καλύτερα τις άρρώστιες.

Η άποκρυπτογράφηση του γονιδιώματός μας άρχισε από την 1η Οκτωβρίου του 1990. Χρηματοδοτείται διεθνώς. Είναι ένα διεθνές πρόγραμμα, ώστε να χαρτογραφήσουμε και να άποκωδικοποιήσουμε όλο το γονιδιακό ύλικό του ανθρώπου.

Το έτος 2000, θα το θυμάται ή άνθρωπότητα και ή ιατρική, ότι ήταν το έτος που σχεδόν όλο το γονιδιακό ύλικό μας έχει άποκρυπτογραφηθεί. Δεν ξέρουμε άκόμη πόσα γονίδια έχουμε, θα είναι 50.000 ή 60.000, αυτό θα το ξέρουμε σε 2 ή 3 χρόνια, όταν θα μπορέσουμε να διαβάσουμε όλο το DNA. Πόσο μεγάλο είναι το γονιδιακό ύλικό μας; Είναι 3 δισεκατομμύρια γράμματα ATGC (βάσεις του DNA) και για να γραφούν σε βιβλία, σε τόμους, θα άποτελέσουν όγκο όσο 13 έγκυκλοπαίδειες BRITANICA.

Με την άποκρυπτογράφηση του γονιδιακού ύλικού μας γνωρίζουμε την ανατομία του. Και μετά από αυτό; Έρωτὰ ο Καθηγητής Άντωναράκης. Μετά από αυτό, μάς λέει, θα καταλάβουμε πώς εργάζονται τὰ γονίδια. Θα καταλάβουμε πώς γίνονται οι περισσότερες άρρώστιες που έχουν γονιδιακό χαρακτήρα και μετά να μπορέσουμε να θεραπεύσουμε μερικές από αυτές. Θα περάσουν πολλά χρόνια, για να καταλάβουμε τη σημασία και τη λειτουργικότητα όλων των πρωτεϊνών που παράγουν τὰ γονίδια.

Η άποκρυπτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος έγινε κυρίως για να καταλάβουμε την ιατρική γλώσσα. Να καταλάβουμε όλες τις μονογονικές άρρώστιες από τις όποιες πάσχουμε ως άνθρωπινο είδος. Έχουμε χιλιάδες από αυτές όπως, ή θαλασαιμία, ή κυστική ίνωση, ή αιμοφιλία κ. ά. Έχουμε όμως και άρρώστιες που έχουν να κάνουν με περισσότερα από ένα γονίδιο, οι

πολυγονικές, όπως είναι πολλές από τις κοινές αρρώστιες όπως π.χ. η άρτηριοσκληρωση, η υπέρταση, ο διαβήτης, η ψύχωση, η παχυσαρκία, το άσθμα και τόσες άλλες αρρώστιες που το ανθρώπινο είδος πάσχει όταν περάσει την ηλικία των 30 ή 40 ετών. 'Ακόμη έγινε, για να καταλάβουμε τους διαφόρους καρκίνους, να δίνουμε σαφή διάγνωση και να μπορούμε να προειπώμε αν ένας άνθρωπος θα αναπτύξει μια αρρώστια όταν θα μεγαλώσει ή όχι, να έχουμε ευκαιρίες για καινούργιες θεραπείες και να έχουμε ευκαιρίες για μία ιατρική που θα είναι άτομικοποιημένη. 'Επειδή ο καθένας μας έχει ένα DNA έντελώς διαφορετικό από έναν άλλον άνθρωπο, θα έχει ελομένως διαφορετικά προβλήματα από αρρώστιες. 'Ετσι θα πρέπει να αναπτύξουμε θεραπείες έντελώς άτομικοποιημένες. Οί μεταλλάξεις στο DNA είναι αυτές που μπορεί να μās δώσουν αρρώστιες. Μία μετάλλαξη είναι σαν ένα τυπογραφικό λάθος στο βιβλίο της ζωής. Μέχρι τώρα γνωρίζουμε ένα πολύ μικρό ποσοστό των γονιδίων που κάνουν αρρώστιες. Τα γονίδια αυτά είναι περίπου 1000. 'Εάν το γονιδίωμα έχει περίπου 50.000 γονίδια, καταλαβαίνουμε πόσο ακόμη θα πρέπει να αναπτυχθεί ή ιατρική για να καταλάβουμε τα γονίδια που προκαλούν όλες τις αρρώστιες. Τα έρωτήματα που παραμένουν απάντητα είναι πολλά.

Ο όμιλητής προσπάθησε και με την παρουσίαση πολλών εικόνων, να δείξει στο ακροατήριο τη μεγάλη και ιστορική σημασία που έχει για τον άνθρωπο, ή αποκρυπτογράφηση του γενετικού υλικού του.

Μετά τον Καθηγητή κ. Στυλιανό 'Αντωνάκη, στο βήμα ανέβηκε ο Καθηγητής Ιατρικής Γενετικής του Πανεπιστημίου Παρισιών κ. Κωνσταντίνος Πάγκαλος, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα «Διαγνωστική γενετική». 'Όπως είπε, η εισήγησή του αναφέρεται στην πρακτική γενετική.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι, οί αλλοιώσεις του γενετικού υλικού οδηγούν σε παθολογικούς φαινότυπους και σε πολλά σοβαρά νο-

σήματα. Αυτά είναι αποτέλεσμα, αναδιατάξεων των γονιδίων, αλληλεπιδράσεων γονιδίων καθώς και από τη σχέση περιβάλλοντος και γονιδίων. Η ανάλυση των χρωμοσωμάτων (καρυότυπος), επιτρέπει την ανάλυση των χρωμοσωματικών ανωμαλιών. Με τον προγενετικό έλεγχο γίνεται ο προσδιορισμός αλλοιώσεων στο γενετικό υλικό. Με την εφαρμογή του έλέγχου αυτού στο έμβρυϊκό στάδιο, προκύπτουν ήθικοι και δεοντολογικοί προβληματισμοί. Ο κ. Πάγκαλος ανέφερε χαρακτηριστικά, ότι η διακοπή της κηήσεως δεν είναι θεραπεία. «Δεν είναι συμβατή μ' αυτό που έμαθα σαν γιατρός, διότι απλούστατα διακόπτεται ή ζωή ενός ανθρώπου, χωρίς να τον θεραπεύουμε. Είναι λύση απαράδεκτη».

Στη συνέχεια, ο όμιλητής, ανέφερε διάφορες περιπτώσεις για να αποδείξει ποιά είναι ή πραγματική συμβολή του προγενετικού έλέγχου στη διαχείριση της αναπαραγωγής. 'Εθεσε το έρώτημα, αν θα πρέπει να δικαιολογείται ή διακοπή της κηήσεως, όταν διαπιστώνται άργα έκδηλούμενα γενετικά νοσήματα. 'Όταν π.χ. μία ασθένεια εμφανισθεί μετά τα 45 και οί πιθανότητες εμφάνισης είναι μία στα τέσσερα, γιατί να μη δοθεί ή ευκαιρία να ζήσει το άτομο αυτό μέχρι αυτή την ηλικία, με τη μη διακοπή της κηήσεως; 'Ανάλογα με τις περιπτώσεις έχουμε και πιθανότητες νοσήσεως. 'Υπάρχουν δηλαδή πολλοί προβληματισμοί γύρω από το θέμα του προγενετικού έλέγχου.

'Ενα άλλο θέμα που απασχολεί την πρακτική γενετική, είναι ή Προδιαθεσική Γενετική Διαγνωστική, ή όποια τώρα τελευταία άρχισε να εφαρμόζεται και ή εξέλιξη της συνεχίζεται. 'Όπως ανέφερε ο όμιλητής, υπάρχουν συνεχώς όλο και περισσότερες διαγνωστικές εξετάσεις που συνδέονται, στο να προείπουν με στατιστική πιθανότητα, τον κίνδυνο, ένας υγιής κατά τα άλλα ενήλιξ, νέας πάντοτε ηλικίας, να εμφανίσει μία γενετική νόσο. 'Υπάρχουν όρισμένες προϋποθέσεις και όρισμένοι προβληματισμοί, στην εφαρμογή της Προδιαθεσικής Γενετικής. Με

τόν έλεγχο αυτόν, δημιουργούνται προσωπικοί προβληματισμοί για τη γενετική ταυτότητα των έξεταζομένων. Για τόν λόγο αυτόν, είναι ανάγκη προστασίας του άπορητου. Θα πρέπει να γίνεται σωστή χρήση των αποτελεσμάτων. Είναι δυνατές, πολιτικές χρήσεις αλλά και καταχρήσεις με βάση τα γενετικά δεδομένα. Μπορεί να υπάρξουν κοινωνικές επιπτώσεις, όπως κίνδυνος ομαδοποιήσεων φορέων, διαταραχή οικογενειακών σχέσεων κ.λ.π.

Ο Καθηγητής κ. Πάγκαλος κάνει όρισμένες προτάσεις πάνω στους προβληματισμούς σε σχέση με την Προδιαθεσική Γενετική Διαγνωστική. Προτείνει, να προσαρμοσθεί ή ιατρική στη νέα αυτή μεθοδολογία, με ειδική εκπαίδευση των ιατρών, μέσω ειδικών προγραμμάτων. Ακόμη, να καθιερωθούν προγράμματα πληροφόρησης του κοινού (τά θεωρεί έπείγουσας ανάγκης). Η σχετική πληροφόρηση από τὰ ΜΜΕ και από τὸ Διαδίκτυο να είναι έλεγμένη. Να ενημερώνονται τὰ παιδιά στα σχολεία. Να ενημερώνονται και οι πολιτικοί μας ακόμη και να γίνεται σωστή ενημέρωση των δημοσιογράφων ιδίως εκείνων που ασχολούνται με ανάλογα θέματα.

Ο κ. Πάγκαλος έκλεισε την εισήγησή του λέγοντας ότι στη Διαγνωστική Ιατρική, θα πρέπει να εφαρμόζεται τὸ αρχαίο ρητό, «σπεῦδε βραδέως».

Επόμενος όμιλητής, ήταν ο Καθηγητής τῆς Γενετικής Ιατρικής του Πανεπιστημίου τῆς Ουάσινγκτον στο Σιάτλ, κ. Γεώργιος Σταματογιαννόπουλος, ο οποίος είναι και Δ/ντής του Τμήματος τῆς Γενετικής Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο αυτό. Τίτλος του θέματος του ήταν: «Γενετική τροποποίηση - Κλωνοποίηση - Γονιδιακή θεραπεία». Η όμιλία του επικεντρώθηκε στη γονιδιακή θεραπεία, ή οποία έχει άμεση σχέση με τη γενετική τροποποίηση. Αναφέρθηκε και στην κλωνοποίηση για πολύ λίγο, διότι όπως είπε είναι μεγάλο θέμα και απαιτεί ξεχωριστή διάλεξη, λόγω των ήθικων και φιλοσοφικών προβλημάτων που δημιουργούνται

κατά πρώτον λόγον και κατά δεύτερον λόγον διότι κατά τη γνώμη του, ή κλωνοποίηση του ανθρώπου μάλλον δέν θα πραγματοποιηθεί ή αν πραγματοποιηθεί θα είναι εν πολλοίς μία σπάνια περίπτωση. Έν αντιθέσει με την κλωνοποίηση, ή γονιδιακή θεραπεία είναι πραγματικότητας. Έχει αρχίσει να εφαρμόζεται στο έξωτερικό και θα εφαρμοσθεί και στην Ελλάδα. Όπως τόνισε ο όμιλητής, ή γονιδιακή θεραπεία έχει λαμπρό μέλλον, ύπόσχεται καινούργιο μέλλον και έχει πολύ σημαντικό άπώτερο μέλλον και εις τὸ άπώτερο μέλλον θα δημιουργήσει πολύ σημαντικά ήθικα και φιλοσοφικά προβλήματα.

Ο όμιλητής θέλει από την αρχή να κάνει μία διάκριση. Υπάρχουν δύο ειδών γονιδιακές θεραπείες: Η γονιδιακή θεραπεία σωματικών κυττάρων, ή οποία προκαλεί γενετικές τροποποιήσεις σε σωματικούς ιστούς, όπως στο μυελό των όστων, στην καρδιά, στα έντερα. Αυτή ή γονιδιακή θεραπεία περιορίζεται στον άσθενή ο οποίος λαμβάνει τη γονιδιακή θεραπεία και δέν μεταδίδεται στην έπόμενη γενεά π.χ. ο καρκίνος του προστάτου ή του μαστού κ.λ.π.

Από την άλλη πλευρά, βρίσκεται ή γονιδιακή θεραπεία τῆς γαμετικής ή αναπαραγωγικής σειρᾶς και είναι τελειώς διαφορετική, διότι προκαλούμε γενετικές τροποποιήσεις στα κύτταρα αναπαραγωγής και ως εκ τούτου ότιδήποτε κάνουμε σ' αυτό τὸ άτομο, μεταδίδεται στις μελλοντικές γενεές δηλαδή στις χιλιάδες απογόνους οι όποιοι θα δημιουργηθούν από αυτό τὸ άτομο. Ός εκ τούτου υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ τῆς σωματικής διαγονικής θεραπείας, ή οποία είναι άπλως μία θεραπεία «φαρμακευτική» ουσιαστικά, ύψηλης τεχνολογίας και τῆς γαμετικής διαγονικής θεραπείας. Τί είναι ή διαγονική θεραπεία; Είναι ουσιαστικά φαρμακευτική θεραπεία, όπου αντί για φάρμακα χρησιμοποιούμε γόνους. Έτσι π.χ. χρησιμοποιούμε γονίδια (γόνους) για να υποκαταστήσουμε ένα παθολογικό γονίδιο σε ένα άτομο που έχει μιὰ νόσο. Η χρησι-

μποιοῦμε γονίδια για νὰ μεταβάλλουμε τὸ μεταβολισμὸ ἐνὸς κυττάρου ἢ ἐνὸς ὀργάνου ἢ για νὰ ἐξαλείψουμε τὴ δράση παθογόνων ὀργανισμῶν ἢ για νὰ σκοτώσουμε παθολογικά κύτταρα. Ὡς ἐκ τούτου, ὑπάρχει μία εὐρύτατη κατηγορία νόσων ποὺ εἶναι στόχοι τῆς γονιδιακῆς θεραπείας. Κληρονομούμενοι νόσοι ὅπως, ἡ αἰμοφιλία, ἡ θαλασαιμία (Μεσογειακὴ Ἀναιμία), νεοπλαστικά νοσήματα, καρδιαγγειακά, νευρολογικά, λοιμώδεις νόσοι κ.ἄ. εἶναι ἀντικείμενο αὐτὴν τὴν ὥρα, σημαντικοτάτων ἐρευνῶν για τὴν ἀνάπτυξη γονιδιακῆς θεραπείας. Ἡ γονιδιακὴ θεραπεία ἀπὸ ἀποψη πειραματικῆ, ἀρχισε γύρω στὰ 1980. Ὁ ὀμιλητὴς στὴ συνέχεια, ἀνέφερε διάφορα παραδείγματα σχετικὰ μὲ τὶς ἐφαρμογὲς στὴν πράξη ποὺ ἔχουν ἀρχίσει πρόσφατα στὸ πεδίο αὐτὸ τῆς ἰατρικῆς. Εἶπε χαρακτηριστικὰ ὅτι μέσα στὰ ἐπόμενα 10 μὲ 15 χρόνια, θὰ μποροῦν νὰ ἐφαρμόζονται θεραπείες μὲ τὴ μέθοδο τῆς σωματικῆς γονιδιακῆς θεραπείας, ἡ ὁποία θὰ ἔχει ἐξελιχθεῖ σημαντικά.

Ἀκόμη, ἀνέφερε ὅτι, θὰ γίνεῖ σημαντικὴ πρόοδος στὰ ἐπόμενα 10 μὲ 15 χρόνια, στὴ γονιδιακὴ θεραπεία, μὲ νέες μεθόδους ποὺ θὰ ἐπιτρέπουν τὴ διόρθωση τῶν παθολογικῶν γόνων. Ὅχι προσθήκη τοῦ φυσιολογικοῦ γόνου ὅπως γίνεται τώρα, ἀλλὰ θὰ γίνεῖται πλήρης διόρθωση τοῦ παθολογικοῦ γόνου, ἐκεῖ ποὺ εὐρίσκεται, πάνω στὰ χρωμοσώματά του. Αὐτό, ὅπως εἶπε χαρακτηριστικὰ ὁ ὀμιλητὴς, εἶναι μία φαντασία, ἡ ὁποία κατὰ τὴ γνώμη μου θὰ γίνεῖ ἐφικτὴ, μετὰ ἀπὸ 10 μὲ 15 χρόνια.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς γονιδιακῆς θεραπείας ἔχει προσελκύσει σημαντικὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς βιοτεχνολογίας καὶ τὶς μεγάλες φαρμακευτικὲς ἐταιρεῖες. Ἐπειδὴ ἡ σύγχρονη τεχνολογία εἶναι πολύπλοκη, για μιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο, ἡ γονιδιακὴ θεραπεία θὰ κοστίζει πολλὰ χρήματα καὶ ἐπομένως θὰ εἶναι περιορισμένη ἢ ἐφαρμογὴ της για λίγες πλούσιες χῶρες. Ὑπάρχουν ὅμως πολλὲς ἐνδείξεις, ὅτι, κατὰ τὸ δεύτερο τέταρτο τοῦ 21ου αἰῶνος, νέα γενεὰ μεθόδων θὰ ἀναπτύ-

χθεῖ ὥστε ἡ γονιδιακὴ θεραπεία, στὴν κλινικὴ πρακτικὴ, νὰ ἔχει εὐρεία ἐφαρμογὴ.

Στὸ θέμα τῆς γονιδιακῆς θεραπείας, ὑπάρχουν, ὅπως εἶπε ὁ ὀμιλητὴς, πολλὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ κατὰ. Στὰ ὑπὲρ ἀνέφερε ὡς κυριώτερο ὅτι ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη για τελεία θεραπεία τῶν κληρονομικῶν νόσων. Στὰ κατὰ, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνέφερε ὅτι, μερικοὶ ἰατροὶ μποροῦν νὰ ποῦν ὅτι μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γονιδιακῆς θεραπείας ποτὲ δὲν μποροῦμε νὰ προβλέψουμε τὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ ἔχουμε ἔτσι σὲ μερικὲς περιπτώσεις παρενέργειες, οἱ ὁποῖες θὰ εἶναι κληρονομήσιμες. Ὡς ἀπάντηση στὸ ἐπιχείρημα αὐτό, ὁ ὀμιλητὴς εἶπε ὅτι, μὲ κάθε εἶδος θεραπείας π.χ. φαρμακευτικῆς, μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἓνα συμβάν (παρενέργεια). Ἀκόμη στὰ ἀρνητικὰ ἐπιχειρήματα ἀνέφερε αὐτὸ ποὺ ἔχει προταθεῖ ἀπὸ θεολόγους, ὅτι δηλαδὴ ἡ γονιδιακὴ θεραπεία εἶναι οὐσιαστικὰ, παρέμβαση εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπε ὅτι αὐτὸ θὰ ἤθελε νὰ γίνεῖ ἀντικείμενο συζητήσεως μετὰ τὸ τέλος τῶν ὀμιλιῶν.

Γενικά, ἡ εἰσήγηση τοῦ Καθηγητῆ κ. Σταματογιαννόπουλου, ἦταν ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, διότι παρουσιάσθηκε ὅ,τι σύγχρονο γίνεῖται σήμερα στὴν ἰατρικὴ γενετικὴ καὶ ἐνδιαφέρει ἄμεσα τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο.

Τελευταῖος ὀμιλητὴς, ἦταν ὁ Ὀμότιμος Καθηγητὴς Βιοχημείας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Εὐρωδουλευτὴς κ. Ἀντώνιος Τρακατέλλης. Θέμα τῆς εἰσηγήσεώς του ἦταν: «Βιοηθικὲς πλευρὲς τῶν προκλήσεων τῆς Βιοτεχνολογίας. Ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου - Προβληματισμοὶ καὶ ἀπόψεις».

Ὁ ὀμιλητὴς τόνισε στὴν ἀρχὴ ὅτι, ἡ βιοτεχνολογία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες τεχνολογίες ποὺ θὰ ἐπηρεάσουν πολὺ τὸν 21ον αἰῶνα.

Ἀνέφερε ὅτι για ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιτεύγματα ποὺ ἔχουν ἀνακοινωθεῖ στὸν τομέα αὐτὸν καθὼς καὶ ὅλα ὅσα στὸ μέλλον θὰ γίνονται, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει σύνεση. Πολλὰ

τόν έλεγχο αυτόν, δημιουργούνται προσωπικοί προβληματισμοί για τη γενετική ταυτότητα των έξεταζομένων. Για τόν λόγο αυτόν, είναι ανάγκη προστασίας του άπορητου. Θα πρέπει να γίνεται σωστή χρήση των άποτελεσμάτων. Είναι δυνατές, πολιτικές χρήσεις αλλά και καταχρήσεις με βάση τα γενετικά δεδομένα. Μπορεί να υπάρξουν κοινωνικές έπιπτώσεις, όπως κίνδυνος όμαδοποιήσεων φορέων, διαταραχή οικογενειακών σχέσεων κ.λ.π.

Ο Καθηγητής κ. Πάγκαλος κάνει όρισμένες προτάσεις πάνω στους προβληματισμούς σε σχέση με την Προδιαθεσική Γενετική Διαγνωστική. Προτείνει, να προσαρμοληθεί η ιατρική στη νέα αυτή μεθοδολογία, με ειδική έκπαίδευση των ιατρών, μέσω ειδικών προγραμμάτων. Ακόμη, να καθιερωθούν προγράμματα πληροφόρησης του κοινού (τά θεωρεί έπείγουσας ανάγκης). Η σχετική πληροφόρηση από τα ΜΜΕ και από τó Διαδίκτυο να είναι έλεγμένη. Να ένημερώνονται τά παιδιά στα σχολεία. Να ένημερώνονται και οι πολιτικοί μας ακόμα και να γίνεται σωστή ένημέρωση των δημοσιογράφων ιδίως εκείνων που άσχολούνται με ανάλογα θέματα.

Ο κ. Πάγκαλος έκλεισε την εισήγησή του λέγοντας ότι στη Διαγνωστική Ιατρική, θα πρέπει να εφαρμόζεται τó αρχαίο ρητό, «σπεύδε βραδέως».

Έπόμενος όμιλητής, ήταν ό Καθηγητής τής Γενετικής Ιατρικής του Πανεπιστημίου τής Ουάσινγκτον στο Σιάτλ, κ. Γεώργιος Σταματογιαννόπουλος, ό όποιος είναι και Δ/τής του Τμήματος τής Γενετικής Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο αυτό. Τίτλος του θέματος του ήταν: «Γενετική τροποποίηση - Κλωνοποίηση - Γονιδιακή θεραπεία». Η όμιλία του έπικεντρώθηκε στη γονιδιακή θεραπεία, ή όποια έχει άμεση σχέση με τη γενετική τροποποίηση. Αναφέρθηκε και στην κλωνοποίηση για πολύ λίγο, διότι όπως είπε είναι μεγάλο θέμα και άπαιτεί ξεχωριστή διάλεξη, λόγω των ήθικών και φιλοσοφικών προβλημάτων που δημιουργούνται

κατά πρώτον λόγον και κατά δεύτερον λόγον διότι κατά τη γνώμη του, ή κλωνοποίηση του ανθρώπου μάλλον δέν θα πραγματοποιηθεί ή άν πραγματοποιηθεί θα είναι εν πολλοίς μία σπάνια περίπτωση. Έν αντίθεση με την κλωνοποίηση, ή γονιδιακή θεραπεία είναι πραγματικότητας. Έχει αρχίσει να εφαρμόζεται στο έξωτερικό και θα εφαρμοσθεί και στην Ελλάδα. Όπως τόνισε ό όμιλητής, ή γονιδιακή θεραπεία έχει λαμπρό μέλλον, ύπόσχεται καινούργιο μέλλον και έχει πολύ σημαντικό άπώτερο μέλλον και εις τó άπώτερο μέλλον θα δημιουργήσει πολύ σημαντικά ήθικά και φιλοσοφικά προβλήματα.

Ο όμιλητής θέλει από την αρχή να κάνει μία διάκριση. Υπάρχουν δύο ειδών γονιδιακές θεραπείες: Η γονιδιακή θεραπεία σωματικών κυττάρων, ή όποια προκαλεί γενετικές τροποποιήσεις σε σωματικούς ιστούς, όπως στο μυελό των όστων, στην καρδιά, στα έντερα. Αυτή ή γονιδιακή θεραπεία περιορίζεται στον άσθενή ό όποιος λαμβάνει τη γονιδιακή θεραπεία και δέν μεταδίδεται στην έπόμενη γενεά π.χ. ό καρκίνος του προστάτου ή του μαστού κ.λ.π.

Άπό την άλλη πλευρά, βρίσκεται ή γονιδιακή θεραπεία τής γαμετικής ή αναπαραγωγικής σειράς και είναι τελειώς διαφορετική, διότι προκαλούμε γενετικές τροποποιήσεις στα κύτταρα αναπαραγωγής και ως εκ τούτου ότιδήποτε κάνουμε σ' αυτό τó άτομο, μεταδίδεται στις μελλοντικές γενεές δηλαδή στις χιλιάδες άπογόνους οι όποιοι θα δημιουργηθούν από αυτό τó άτομο. Ός εκ τούτου υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ τής σωματικής διαγονικής θεραπείας, ή όποια είναι άπλως μία θεραπεία «φαρμακευτική» ουσιαστικά, ύψηλης τεχνολογίας και τής γαμετικής διαγονικής θεραπείας. Τί είναι ή διαγονική θεραπεία; Είναι ουσιαστικά φαρμακευτική θεραπεία, όπου αντί για φάρμακα χρησιμοποιούμε γόνους. Έτσι π.χ. χρησιμοποιούμε γονίδια (γόνους) για να ύποκαταστήσουμε ένα παθολογικό γονίδιο σε ένα άτομο που έχει μια νόσο. Η χρησι-

μποιοῦμε γονίδια για νά μεταβάλουμε τὸ μεταβολισμό ἑνὸς κυττάρου ἢ ἑνὸς ὄργάνου ἢ για νά ἐξαλείψουμε τὴ δράση παθογόνων ὀργανισμῶν ἢ για νά σκοτώσουμε παθολογικά κύτταρα. Ὡς ἐκ τούτου, ὑπάρχει μία εὐρύτατη κατηγορία νόσων πού εἶναι στόχοι τῆς γονιδιακῆς θεραπείας. Κληρονομούμενοι νόσοι ὅπως, ἡ αἰμοφιλία, ἡ θαλασαιμία (Μεσογειακὴ Ἀναιμία), νεοπλαστικά νοσήματα, καρδιαγγειακά, νευρολογικά, λοιμῶδεις νόσοι κ.ἄ. εἶναι ἀντικείμενο αὐτὴν τὴν ὥρα, σημαντικωτάτων ἐρευνῶν για τὴν ἀνάπτυξη γονιδιακῆς θεραπείας. Ἡ γονιδιακὴ θεραπεία ἀπὸ ἀποψη πειραματικῆ, ἀρχισε γύρω στὰ 1980. Ὁ ὀμιλητῆς στὴ συνέχεια, ἀνέφερε διάφορα παραδείγματα σχετικὰ μὲ τὶς ἐφαρμογὲς στὴν πράξη πού ἔχουν ἀρχίσει πρόσφατα στὸ πεδίο αὐτὸ τῆς ἰατρικῆς. Εἶπε χαρακτηριστικὰ ὅτι μέσα στὰ ἐπόμενα 10 μὲ 15 χρόνια, θὰ μποροῦν νά ἐφαρμόζονται θεραπείες μὲ τὴ μέθοδο τῆς σωματικῆς γονιδιακῆς θεραπείας, ἡ ὁποία θὰ ἔχει ἐξελιχθεῖ σημαντικὰ.

Ἀκόμη, ἀνέφερε ὅτι, θὰ γίνει σημαντικὴ πρόοδος στὰ ἐπόμενα 10 μὲ 15 χρόνια, στὴ γονιδιακὴ θεραπεία, μὲ νέες μεθόδους πού θὰ ἐπιτρέπουν τὴ διόρθωση τῶν παθολογικῶν γόνων. Ὁχι προσθήκη τοῦ φυσιολογικοῦ γόνου ὅπως γίνεται τώρα, ἀλλὰ θὰ γίνεται πλήρης διόρθωση τοῦ παθολογικοῦ γόνου, ἐκεῖ πού εὐρίσκεται, πάνω στὰ χρωμοσώματά του. Αὐτό, ὅπως εἶπε χαρακτηριστικὰ ὁ ὀμιλητῆς, εἶναι μία φαντασία, ἡ ὁποία κατὰ τὴ γνώμη μου θὰ γίνει ἐφικτὴ, μετὰ ἀπὸ 10 μὲ 15 χρόνια.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς γονιδιακῆς θεραπείας ἔχει προσελκύσει σημαντικὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς βιοτεχνολογίας καὶ τὶς μεγάλες φαρμακευτικὲς ἐταιρεῖες. Ἐπειδὴ ἡ σύγχρονη τεχνολογία εἶναι πολὺπλοκη, για μιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο, ἡ γονιδιακὴ θεραπεία θὰ κοστίζει πολλὰ χρήματα καὶ ἐπομένως θὰ εἶναι περιορισμένη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς για λίγες πλούσιες χῶρες. Ὑπάρχουν ὅμως πολλὲς ἐνδείξεις, ὅτι, κατὰ τὸ δεύτερο τέταρτο τοῦ 21ου αἰῶνος, νέα γενεὰ μεθόδων θὰ ἀναπτύ-

χθεῖ ὥστε ἡ γονιδιακὴ θεραπεία, στὴν κλινικὴ πρακτικὴ, νά ἔχει εὐρεῖα ἐφαρμογῆ.

Στὸ θέμα τῆς γονιδιακῆς θεραπείας, ὑπάρχουν, ὅπως εἶπε ὁ ὀμιλητῆς, πολλὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ κατὰ. Στὰ ὑπὲρ ἀνέφερε ὡς κυριώτερο ὅτι ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη για τελεία θεραπεία τῶν κληρονομικῶν νόσων. Στὰ κατὰ, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνέφερε ὅτι, μερικοὶ ἰατροὶ μποροῦν νά ποῦν ὅτι μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γονιδιακῆς θεραπείας ποτὲ δὲν μποροῦμε νά προβλέψουμε τὰ ἀποτελέσματα καὶ νά ἔχουμε ἔτσι σὲ μερικὲς περιπτώσεις παρενέργειες, οἱ ὁποῖες θὰ εἶναι κληρονομήσιμες. Ὡς ἀπάντηση στὸ ἐπιχείρημα αὐτό, ὁ ὀμιλητῆς εἶπε ὅτι, μὲ κάθε εἶδος θεραπείας π.χ. φαρμακευτικῆς, μπορεῖ νά ὑπάρξει ἓνα συμβῶν (παρενέργεια). Ἀκόμη στὰ ἀρνητικὰ ἐπιχειρήματα ἀνέφερε αὐτὸ πού ἔχει προταθεῖ ἀπὸ θεολόγους, ὅτι δηλαδὴ ἡ γονιδιακὴ θεραπεία εἶναι οὐσιαστικά, παρέμβαση εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπε ὅτι αὐτὸ θὰ ἤθελε νά γίνει ἀντικείμενο συζητήσεως μετὰ τὸ τέλος τῶν ὀμιλιῶν.

Γενικά, ἡ εἰσήγηση τοῦ Καθηγητῆ κ. Σταματογιαννόπουλου, ἦταν ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, διότι παρουσιάσθηκε ὅ, τι σύγχρονο γίνεται σήμερα στὴν ἰατρικὴ γενετικὴ καὶ ἐνδιαφέρει ἄμεσα τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο.

Τελευταῖος ὀμιλητῆς, ἦταν ὁ Ὁμότιμος Καθηγητῆς Βιοχημείας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Εὐρωβουλευτῆς κ. Ἀντώνιος Τρακατέλλης. Θέμα τῆς εἰσηγήσεώς του ἦταν: «Βιοηθικὲς πλευρὲς τῶν προκλήσεων τῆς Βιοτεχνολογίας. Ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου - Προβληματισμοὶ καὶ ἀπόψεις».

Ὁ ὀμιλητῆς τόνισε στὴν ἀρχὴ ὅτι, ἡ βιοτεχνολογία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες τεχνολογίες πού θὰ ἐπηρεάσουν πολὺ τὸν 21ον αἰῶνα.

Ἀνέφερε ὅτι για ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιτεύγματα πού ἔχουν ἀνακοινωθεῖ στὸν τομέα αὐτὸν καθὼς καὶ ὅλα ὅσα στὸ μέλλον θὰ γίνονται, θὰ πρέπει νά ὑπάρχει σύνεση. Πολλὰ

διλήμματα και ήθικα καθώς και νομικά προβλήματα ανακύπτουν. Η Εκκλησία όφείλει να γνωρίσει στο λαό τὰ επιτεύγματα τής επιστήμης καθώς και τὰ ήθικα διλήμματα που ανακύπτουν.

Ό εισηγητής, ανέφερε τὰ βιοηθικά προβλήματα που αποτελούν αιχμή για τες έρευνες πάνω σε τέτοια θέματα:

- Έρευνα με χρησιμοποίηση ανθρώπινων έμβρυων.

- Γενετική Μηχανική πάνω στο ανθρώπινο γονιδίωμα. Στο πρώτο σημείο βιοηθικών προβλημάτων, ανέφερε ότι για τή χρησιμοποίηση στην έρευνα, ανθρώπινων εμβρύων, υπάρχουν διάφορες πηγές προμήθειας των.

1) Νεκρό έμβρυο λόγω αποβολής, 2) Έμβρυα που προέρχονται από διακοπή κύησης, 3) Έμβρυα που προέρχονται από in vitro γονιμοποίηση, 4) Ώάρια που προέρχονται από γυναίκες που επιθυμούν τεχνητή γονιμοποίηση. Στην τεχνική αυτή, χρησιμοποιείται πρὸς γονιμοποίηση ένα ώαριο, από έναν άρκετο άριθμό ωαρίων. Τὰ υπόλοιπα ώάρια μένουν στο Έργαστήριο. 5) Σωματικά κύτταρα (κλωνοποίηση).

Τίθενται έτσι στη συνέχεια τὰ έρωτήματα. Είναι συμβατά αυτά με τήν ήθική; Ποιά είναι ή ήθική θέση του έμβρύου από τήν πρώτη στιγμή (γονιμοποιημένο ώαριο); Ως πρὸς τὸ ποιες θέσεις υπάρχουν σήμερα, στα ζητήματα αυτά, ό όμιλητής ανέφερε τὰ εξής:

1) Τὸ γονιμοποιημένο ώαριο έχει τή γενετική μοναδικότητα και άτομικότητα και έχει δικαιώματα ζωής (άπόλυτη ήθική άρχή). 2) Μέχρις ότου διαμορφωθεί και εμφανισθεί ό άνθρωπος, μπορούμε να κάνουμε ό,τι θέλουμε. 3) Υπάρχει και μία συμβιβαστική θέση. Αύτὴ μᾶς λέει, ότι μέχρι τες 14 ήμέρες μετά τήν σύλληψη μπορεί κανείς να κάνει ό,τι θέλει. Μετά τες 14 ήμέρες, δέν επιτρέπεται να γίνει καμμιά επέμβαση στο ζυγωτὸ κύτταρο.

Μετά τὰ όσα αναφέρθηκαν πιὸ πάνω, βγαίνει τὸ συμπέρασμα ότι ή λήψη εμβρύων για έρευνα είναι: 1) "Όταν τὸ έμβρυο προέρ-

χεται από μία αποβολή, είναι άπόλυτα ήθικό. Τέτοια έμβρυα υπάρχουν πολλά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για έρευνα, για μεταμοσχεύσεις κ.λ.π. εφ' όσον δέν υπάρχει οικονομικό ή άλλο κίνητρο. 2) "Όταν τὰ έμβρυα προέρχονται από διακοπή τής κύησης (άμβλωση), ή χρησιμοποίησή τους για έρευνητικούς σκοπούς είναι μη ήθική, διότι ή άμβλωση είναι καταδικαστέα ήθικῶς πράξη. 3) Για τὰ υπεράριθμα έμβρυα που απομένουν στο Έργαστήριο μετά από τεχνητή γονιμοποίηση, ποιὰ άποψη επικρατεί; Ό όμιλητής είπε ότι τὸ θέμα αυτό είναι πρὸς εξέταση. Πάντως ανέφερε ότι ή λήψη πολλών ωαρίων κατά τή διαδικασία τεχνητής γονιμοποίησης, άποτελεί παραβίαση ήθικῆς άρχῆς.

Στὸ θέμα τῶν εφαρμογῶν τής Γενετικής Μηχανικής πάνω στο ανθρώπινο γονιδίωμα, ανέφερε ότι ή κλωνοποίηση με σωματικά κύτταρα είναι άυστηρῶς άπαγορευμένη. Στόχος πολλών έρευνητικῶν προσπαθειῶν είναι ή παραγωγή ανθρώπινων μοσχευμάτων, από πολυδύναμα κύτταρα (άπό μυϊκό ή άλλο ιστό, χωρίς γονιμοποίηση). Επίσης έχει σημειωθεί πρόοδος, στο θέμα τής γονιδιακῆς θεραπείας (αντικατάσταση παθολογικῶν γόνων με φυσιολογικούς).

Ανέφερε άκόμη ό όμιλητής ότι, στην Ε. Ε. ετοιμάζουν ειδική έκθεση πάνω στα θέματα αυτά, μετά από πλήρη μελέτη και ή οποία θά δημοσιευθεί στο προσεχές μέλλον.

Μετά και από τήν εισήγηση του κ. Τρακατέλλη, άκολούθησε συζήτηση επί όλων τῶν θεμάτων και έκλεισε τὸ Συνέδριο, με όμιλία του Άρχιεπισκόπου κ. κ. Χριστοδούλου. Τὸ νόημα τῶν όσων ανέφερε ό Άρχιεπίσκοπος είναι ότι, ή Εκκλησία τιμᾶ και ένισχύει τούς επιστήμονες και τήν επιστημονική έρευνα και εξέφρασε τή χαρά και τήν ικανοποίησή του, για τήν πλήρη έπιτυχία του Συνεδρίου, εύχαριστώντας όλους όσοι συνέβαλαν γι' αύτὴν.

X. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Όμότιμ. Καθηγ. Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

(Έρμηνεία - Μορφές - Μέτρα πρόληψης και καταστολής)

Το έγκλημα είναι μία έκφραση κοινωνικής συμπεριφοράς για την οποία όλοι ή σχεδόν όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια άποψη. Η κοινή αντίληψη το δέχεται ως μία πράξη ή παράλειψη άδικη, ήθικα και κοινωνικά άπορηπτικά, που απειλεί τα θεμέλια της κοινωνίας, δηλαδή τα βασικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των μελών της και γενικότερα την κοινωνική ευσταξία.

Ενώ όμως, τόσο για τις παλαιότερες εποχές όσο και την σημερινή, το έγκλημα είναι ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά προβλήματα και ανέκαθεν οι οργανωμένες πολιτείες επιθυμούσαν την καταπολέμηση ή τουλάχιστον την περιστολή του, εν τούτοις διαπιστώνουμε ότι αυτή η κοινωνική μάστιγα, στο πέρασμα του χρόνου, όχι μόνο δεν εξαφανίζεται ούτε καν περιορίζεται, αλλά αντίθετα γιγαντώνεται και, σαν μία τρομερή Λερναία Ύδρα, άπλώνει τα πλοκάμια του σε όλα τα κοινωνικά στρώματα με όλο και πιο «έξελιγμένες» μορφές.

Και το εύλογο ερώτημα είναι: Γιατί το άρνητικό αυτό κοινωνικό φαινόμενο δεν αντιμετωπίζεται τελεσφόρα; Αυτό άραγε όφείλεται σε λανθασμένη διάγνωση του εγκλήματος ως ανθρώπινης συμπεριφοράς ή σε μη άποτελεσματικά μέτρα πρόληψης και καταστολής του;

Ειδικότερα ερωτάται:

α) Η ροπή προς το έγκλημα είναι «εγγενής», δηλαδή ό εγκληματίας «γεννιέται», όπως υποστήριξε ό Lombroso, ή «γίνεται» από την συνδυασμένη επίδραση της κληρονομικής επιβάρυνσης και του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, όπως δέχονται οι θεμελιωτές της επιστήμης της Έγκλημα-

τολογίας Enrico Ferri και Raffaello Garofalo. Τελικά τί είναι το έγκλημα, και

β) ποῦ όφείλεται ή τρομακτική αύξηση της εγκληματικότητας που παρατηρείται στην εποχή μας διεθνώς και στην χώρα μας;

Ι. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.

Έτυμολογικά ό έλληνικός όρος «έγκλημα», από το ρήμα έγκαλώ, σημαίνει κατηγορία, αίτiαση. Κατά τον Θουκυδίδη (3, 43) ή έννοια «έγκλημα ποιείν» είναι ταυτόσημη με το «ποιείν τι άφορμήν μομφής».

Η έρμηνεία των αντίστοιχων ξενόγλωσσων όρων είναι:

- Ό άγγλικός όρος «crime» έρμηνεύεται ως πράξη άδικη, έναντίον του νόμου ή προσβολή του νόμου (Wrong act, that is against the law ή ως Violation of law).

- Ό γαλλικός όρος «crime» αποδίδεται ως βαριά προσβολή του ήθικου, του θρησκευτικού ή του πολιτικού νόμου (Toute violation grave de la loi morale, religieuse ou civile).

- Ό γερμανικός όρος «Verbrechen», ως βαριά προσβολή του Δικαίου ή πράξη χωρίς συναίσθηση ευθύνης (Schwere Rechtsverletzung ή ως Verantwortungslose Handlung).

Τό έγκλημα ως άρνητική κοινωνική εκδήλωση είναι άντικείμενο μελέτης άφ' ένός του Ποινικού Δικαίου και άφ' έτέρου της Έγκληματολογίας.

1) Από άποψη Ποινικού Δικαίου τό έγκλημα όρίζεται ως πράξη ή παράλειψη που παραβιάζει τον Νόμο. Αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για ανθρώπινη συμπεριφορά, δηλαδή για ένσυνείδητη ένέργεια θετική ή άποθετική, που παραβιάζει τον Ποινικό Νόμο.

Κατά τὸ ἄρθρο 14 τοῦ ἐλληνικοῦ Ποινικοῦ Κώδικα «ἐγκλημα εἶναι πράξις ἀδικος καὶ καταλογιστὴ εἰς τὸν πράξαντα, τιμωρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου. Ὁ ὅρος πράξις εἰς τὰς διατάξεις τῶν ποινικῶν νόμων περιλαμβάνει καὶ τὰς παραλείψεις».

Ἡ ἔννοια αὐτὴ τοῦ ἐγκλήματος εἶναι *αὐστηρὰ τυπικὴ* καὶ σ' αὐτὴν θεμελιώνεται ἢ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ ἔκτοτε διεθνῶς παραδεκτὴ ἂ ρ χ ἢ πὸν ἀποδίδεται στὸν Ρωμαῖο Νομοδιδάσκαλο Οὐλπιανό, «nullum crimen, nulla poena sine lege», σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οὐδεμία πράξις δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐγκλημα, δηλαδὴ ὡς ἀδίκημα πὸν συνεπάγεται ποινὴ, ἄνευ Νόμου ὀρίζοντος τοὺς συστατικοὺς ὅρους καὶ τὴν ἐπιβλητέα ποινὴ.

Τὴν ἀρχὴ αὐτὴ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Οὐλπιανὸ εἶχε διατυπώσει ὁ νομομαθὴς καὶ ἐλληνομαθὴς Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος, ὁ ὁποῖος στὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ του (κεφ. δ' στιχ. 15) ἀναφέρει ὅτι «οὐ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράδοσις».

Ὁ νομικὸς αὐτὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἐγκλήματος εἶναι προφανὲς ὅτι *περιορίζει* τὴν ἔννοιά του, ἀφοῦ κατ' αὐτὸν ἐγκλημα εἶναι μόνο ὅ,τι ὁ νόμος καὶ εἰδικότερα ὁ Ποινικὸς Νόμος καθορίζει. Ἐπομένως κάθε ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ πὸν δὲν χαρακτηρίζεται καὶ δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ αὐτὸν ὡς ἐγκληματικὴ δὲν ἀποτελεῖ ἐγκλημα. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μία πράξις πὸν ἄλλοτε χαρακτηριζόταν ὡς ἐγκλημα, ὅπως π.χ. ἡ μοιχεία ἢ ἡ διακοπὴ τῆς κυήσεως γιὰ λόγους πὸν δὲν προέβλεπε ὁ Ποινικὸς Κώδικας, μπορεῖ νὰ ἀποποινικοποιηθῆ, δηλαδὴ νὰ ἀπαλειφθῆ ἀπὸ τὸν Ποινικὸ Κώδικα. Καὶ ἀντίθετα μία πράξις πὸν σὲ ὠρισμένη ἐποχὴ δὲν ἔθεωρεῖτο ἐγκλημα, μὲ κλασσικὸ παράδειγμα στὴν ἀρχαιότητα τὴν «κρυπτεία» δηλαδὴ τὸν φόνο ἐνὸς εἰλωτα ἀπὸ τοὺς πρὸς τοῦτο «ἐξουσιοδοτημένους» ἀπὸ τὴν Πολιτεία νεαρῶν Σπαρτιάτες, μεταγενέστερα ἀπαγορεύθηκε, ὡς ἀδίκημα.

2) Ἡ *Ἐγκληματολογία* ἐξετάζει τὸ ἐγκλημα ἀπὸ τὴν δικὴ της σκοπιὰ δίνοντας σ' αὐτὸ *εὐρύτερη ἔννοια*. Ἀπὸ ἐγκληματολο-

γικὴ ἄποψη ἐγκλημα δὲν εἶναι μόνο ὅ,τι ὁ Ποινικὸς Νόμος ὀρίζει, ἀλλὰ καὶ *κάθε ἄλλη πράξις ἢ παράλειψη πὸν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς παραδεκτοὺς κανόνες κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς*.

Πρῶτος ὁ ἰταλὸς ἐγκληματολόγος Raffaello Garofalo στὸ σύγγραμμά του Criminologia διατύπωσε τὴν ἔννοια τοῦ *πραγματικοῦ ἐγκλήματος*, χαρακτηρίζοντας ὡς ἐγκληματῆ ἐκεῖνον πὸν «παραβιάζει τὰ στοιχειώδη αἰσθήματα φιλαλληλίας καὶ εἰδικώτερα τὰ αἰσθήματα τοῦ οἴκου ἢ τῆς ἀγαθότητος (pietà) καὶ τῆς ἐντιμότητος ἢ τῆς δικαιοσύνης (probità), τὰ ὁποῖα εἶναι διάφορα σὲ κάθε λαὸ καὶ σὲ κάθε ἐποχὴ».

Εἶναι προφανὲς ὅτι, ὅπως διευκρινίζεται καὶ ἀπὸ τὸν Garofalo, ἐγκληματικὴ εἶναι ἢ συμπεριφορὰ πὸν προκαλεῖ *μόνο φυσικὸ ἢ ἠθικὸ πόνον* σὲ ἓνα ἢ περισσότερα ἄτομα, καὶ ὄχι ἐκεῖνη πὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψη γενναιοφροσύνης καὶ φιλανθρωπίας, ἀφοῦ αὐτὴ ἀποδεικνύει ἀπλῶς τὴν ἔλλειψη θετικῆς προσφορᾶς ἀγάπης, ἢ ὁποῖα ἀνήκει στὴν σφαῖρα τῆς μὴ ἀναγκαστῆς ἄσκησης καὶ γιὰ τὴν ὁποῖα ἰσχύει τὸ «ὅστις θέλει».

Οἱ σύγχρονοι τοῦ Garofalo γάλλοι Ἐγκληματολόγοι (Vidal - Magnol) θεωροῦν τὴν περὶ πραγματικοῦ ἐγκλήματος ἄποψή του ὡς ἀνεπαρκῆ, ἐπειδὴ περιορίζει τὰ κριτήρια μόνο στὰ συναισθήματα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ δὲν περιλαμβάνει καὶ ἄλλα συναισθήματα, ὅπως τὸ θρησκευτικὸ, τὸ συναίσθημα τῆς αἰδοῦς, τοῦ πατριωτισμοῦ κ.λ.π.

Κατ' αὐτοὺς ἐγκληματῆς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος «δεικνύει μὲ τὴν διαγωγή του ὅτι στερεῖται τοῦ ἠθικοῦ συναισθήματος, τὸ ὁποῖο εἶναι κοινὸ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ, προσβάλλει τὴν κοινὴ συνείδηση καὶ γι' αὐτὸ ἐπισύρει τὴν γενικὴ ἀποδοκιμασίαν θεωρούμενος ὡς ἓνα μὴ ὅμοιο ἄτομο, διακρινόμενο τῶν λοιπῶν τιμῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων προκαλεῖ τὸν ἀποτροπιασμό».

Τὴν ἄποψη περὶ πραγματικοῦ ἐγκλήματος τοῦ Garofalo υἱοθετεῖ καὶ ὁ ἀείμνηστος

καθηγητής της Έγκληματολογίας Κ. Γαρδίκας, ο οποίος οραματίζεται ότι τα συναισθήματα της αγαθότητας και δικαιοσύνης εκλεπτύζονται βαθμηδόν με την πρόοδο του πολιτισμού θα οδηγήσουν σε διεύρυνση της έννοιας του εγκλήματος, ώστε να περιλαμβάνει την προσβολή γενικότερα του ήθικου συναισθήματος. Αναφέρει επί λέξει:

«Η πρόοδος του πολιτισμού φαίνεται προάγουσα το ήθικόν συναίσθημα, έστω και κατ' ελάχιστον και θραυτάτα, και πολλά πράξεις αδιάφοροι σήμερα εις το μέλλον θα θεωρηθώσι υπό του συνόλου της κοινωνίας βαρύτατα ανήθικοι και θα προσλάβωσι χαρακτηρηά εγκλημάτων. Δυνατόν δέ μετά χρόνον να θεωρηθώσιν ως εγκλήματα και να τιμωρηθώσιν αι δολιεύσεις και άπάται σήμερα αστικής φύσεως, ή μη άρωγή υπό των τέκνων γεγηρακότων γονέων ή υπηρετών, οίτινες γηράσκοντες εις την υπηρεσίαν αυτών κατέστησαν άνάπηροι και στερούμενοι μέσων διατροφής».

Ασφαλώς ο σοφός Καθηγητής, οραματιζόμενος την εκλεπτύση των συναισθημάτων του ανθρώπου λόγω της προόδου του πολιτισμού και την έντευνθεν διεύρυνση της έννοιας του κοινού εγκλήματος, άφου θα φθάναμε στο σημείο να θεωρείται εγκλημα ή μη άσκηση του στοιχειώδους καθήκοντος περιθάλψεως προς τους γονείς, έννοουσε την άνάπτυξη του καθόλου πολιτισμού, τεχνικού και πνευματικού, κυρίως του τελευταίου. Δυστυχώς όμως στην εποχή μας, ενώ ζούμε την *τεράστια πρόοδο* και άνάπτυξη του *τεχνικού πολιτισμού*, συγχρόνως είναι σαφής ή *υποβάθμιση των Άξιων του πνευματικού πολιτισμού*, με αποτέλεσμα να βιώνουμε όχι την εκλεπτύση αλλά την άπάμβλυνση του ήθικου συναισθήματος, που προκαλεί την τρομακτική και πολύμορφη αύξηση της εγκληματικότητας, για την οποία γίνεται λόγος στην συνέχεια.

Την άμεση έξάρτηση του εγκλήματος ως κοινωνικού φαινομένου από την υποβάθμιση των Άξιων του πνευματικού πολιτισμού άποδίδει ο όρισμός της έννοιας «εγκλημα» που διατυπώνει ο εκ των συγχρόνων Έλλη-

νων Έγκληματολόγων Ίωάννης Δασκαλόπουλος στην μελέτη του με τίτλο «Περί της βαθύτερας φύσεως του εγκλήματος» (σελ. 119), σύμφωνα με τον όποιο «το πραγματικό εγκλημα κατά την βαθύτεραν αυτού φύσιν είναι *μόρφωμα διφυές*: είναι *έκφανσις του ανθρώπινου βίου και έν ταυτώ άξία άρνητική (άπαξία)*. *Έξ άπόψεως άξιολογικής* το εγκλημα είναι *άντίθεσις εις το σύστημα Άξιων και άνομία*, διότι είναι παράβασις έντολης, της έντολης προς νοηματικήν κοινωνίαν, ήτις εκπορευεται έξ αυτής ταύτης της άξιολογικής ύποστάσεως της Κοινωνίας. Έν ταυτώ το εγκλημα είναι *έξ άπόψεως μέν αισθητικής άισχρόν, έξ άπόψεως δέ συνειδήσεως ανήθικον και άδικον*».

II. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.

«Παράγοντες του εγκλήματος» κατά τον εγκληματολόγο Στ. Άλεξιάδη, είναι «οι όροι εκείνοι, οι όποιοι με την δράση τους διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την τέλεση του εγκλήματος. Οί έν λόγω παράγοντες δέν προκαλούν όλοι ως αίτια το εγκλημα, δημιουργούν όμως όλοι το κατάλληλο έδαφος για την βλάστησή του. Με άλλα λόγια οι έν λόγω παράγοντες έπιδρουν στην προσωπικήτητα κατά τέτοιον τρόπο, ώστε διευκολύνουν την τροπή της στο εγκλημα».

Οί περισσότεροι έλληνες Έγκληματολόγοι θεωρούν αυτούς τους «παράγοντες» ως τα ουσιαστικά αίτια του εγκλήματος και τους διακρίνουν: σε Γενικούς και Άτομικούς (Κ. Γαρδίκας), σε Έσωγενείς (βιολογικούς) και Έξωγενείς (Γ. Κανάτσιος), σε Γεωφυσικούς, Κοινωνικούς και Πολιτιστικούς (Μ. Μπακατσούλας), σε Βιολογικούς, Ψυχοπαθολογικούς, Ψυχολογικούς και Κοινωνικούς (Α. Μαραγκοπούλου - Γιωτοπούλου).

Θά ήταν, νομίζω, όρθότερη ή διάκρισή τους σε *πρωτογενείς* και *δευτερογενείς*. Και οι μέν πρώτοι είναι εκείνοι στους όποιους άνήκουν ή κληρονομική επιβάρυνση, ή ύγεινή κατάσταση ιδίας ή ψυχική, ή ηλικία, το κλίμα, ή φυλή, το φυσικό περιβάλλον, ή οι-

κονομική δυσπραγία. Οί άλλοι όμως «παράγοντες», όπως ή πορνεία ως «έπιχειρήση μαστροπείας», τὰ τυχερά παιγνίδια, ή χρήση ναρκωτικών, ή μέθη, ή άσεμνη τέχνη κ.λ.π., είναι οί «δευτερογενείς παράγοντες» πού διευκολύνουν τὸ έγκλημα καί έχουν ως *πρωταρχική αίτία* τήν ήθική ύποβάθμιση τής άτομικής καί κοινωνικής ζωής με τήν άντικατάσταση τών άνέκαθεν παραδεκτῶν Πολιτιστικῶν Άξιῶν ἀπό τὰ σύγχρονα είδωλα καί υπεραξίες, τὸ *χ ρ η μ α* καί τὸ *σ έ ξ*, πού θεοποιήθηκαν στήν έποχή μας.

III. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Προσδιορίζοντας τούς παράγοντες καί τὰ αίτια τοῦ έγκλήματος οί παλαιότεροι Έγκληματολόγοι έρμηνεύουν τὸ κοινωνικό φαινόμενο τής έγκληματικότητας:

- είτε *βιολογικά*, όπως πρώτος τὸ έρμήνευσε ὁ C. Lombroso ύποστηρίζοντας ὅτι ὁ έγκληματίας γεννιέται,

- είτε *ψυχοπαθολογικά*, θεωρώντας τὸν έγκληματία ως ψυχικά άνώμαλη προσωπικότητα,

- είτε *ψυχαναλυτικά*, έρμηνεύοντας τήν έγκληματική συμπεριφορά ως έκδήλωση τοῦ ύποσυνειδήτου καί τοῦ συναισθήματος άνασφάλειας σέ συνδυασμὸ με τὶς άνεξέλεγκτες έπιθετικές τάσεις, ή άπλως λόγω τοῦ συναισθήματος μειονεξίας,

- είτε *κοινωνικά*, ως επίδραση τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Αὐτὲς οί θεωρίες, αὐτοτελῶς ή συνδυαζόμενες, ένῶ δίνουν μία άρκετὰ πειστική έρμηνεία τοῦ φαινομένου ὑπὸ τήν συνήθη μορφή τοῦ «έκ περιστάσεως», ή «έκ πάθους», ή «έκ συνηθείας» έγκλήματος, άδυνατοῦν νά έρμηνεύσουν τὸ «έξ έπαγγέλματος» έγκλημα, πού κυριαρχεῖ στήν έποχή μας.

Άντίθετα, νεώτεροι Έγκληματολόγοι, έπηρεασμένοι ἀπό τήν αίφνίδια αύξηση τής έγκληματικότητας στίς ήμέρες μας, άνέπτυξαν διάφορες *κοινωνιολογικές* θεωρίες, με τὶς ὁποίες έπιχειροῦν νά έρμηνεύσουν τὸ έγκλημα, καί δὴ τὸ «έξ έπαγγέλματος», ὄχι

ὡς παθολογικό κοινωνικό φαινόμενο, ἀλλὰ σάν «*άποκλίνουσα συμπεριφορά*» (deviant behaviour), έρευνώντας *στατιστικά* τὸ φαινόμενο σάν μία άπλως μη ὀμαλή καί κατ' οὐσίαν άναγνωριζόμενη ως *ύπαρκτή* έκδήλωση τής σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας.

Τὶς σύγχρονες αὐτὲς θεωρίες, κυρίως Άμερικανῶν έπιστημόνων, γιὰ τήν έρμηνεία τής έγκληματικότητας ως «άποκλίνουσας συμπεριφορᾶς» μνημονεύουν καί σχολιάζουν ὁ γερμανὸς Έγκληματολόγος R. Lange στήν είδική πραγματεία του με τὸν εὔστοχο καί χαρακτηριστικό τίτλο «Τὸ αἶνιγμα έγκληματικότητας» (Das Rätsel Kriminalität), καί ὁ εκ τών νεωτέρων έλλήνων Έγκληματολόγων Χρ. Τσουραμάνης στὸ έργο του με τίτλο «Τὸ έγκλημα στήν έποχή μας».

IV. ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Πέρα ἀπό κάθε θεωρητική έρμηνεία τοῦ φαινομένου, όπως ήδη ύπογραμμίσθηκε, ή έγκληματικότητα στίς ήμέρες μας διεθνῶς ἀλλὰ καί στήν Πατρίδα μας, ὄχι μόνο έχει αύξηθῆ ἀπό άποψη συχνότητας τελέσεως έγκλημάτων καί συμμετοχῆς ὄλο καί περισσότερων προσώπων, καί μάλιστα νέων, σέ έγκληματικές δραστηριότητες, ἀλλὰ ὑλοποιεῖται καί σέ μορφές άγνωστες ή τουλάχιστον πολὺ περιορισμένες σέ παλαιότερες έποχές.

Υπὸ αὐτήν τήν έκταση, τήν ένταση καί τήν πολυμορφία, είναι τουλάχιστον άστοχο νά χαρακτηρίζεται ή έγκληματικότητα ως άπλως «άποκλίνουσα συμπεριφορά», άφοῦ πρόκειται γιὰ έντονα άνησυχητικό καί επικίνδυνο φαινόμενο πού άποτελεῖ γιὰ ὄλους μας, άν ὄχι προσωπική, πάντως καθημερινή έμπειρική γνώση ἀπὸ τὰ μέσα ένημέρωσης.

Συγκεκριμένα ὄλοι μας διώνουμε καθημερινά:

1) *Έγκλήματα κατὰ τής ζωής*

- *Άνθρωποκτονίες* πού τελούνται είτε γιὰ άσήμαντες άφορμές, άκόμη καί μεταξὺ φίλων ή συγγενῶν, είτε «κατ' έντολήν», ή

για «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» μεταξύ μελών οργανωμένων συμμοριών.

- Θα πρέπει στα έγκλήματα αυτά κατά της ζωής να προσθέσουμε και τους «θανάτους» όλων εκείνων των κατά κανόνα νεαρών υπάργων, που αφήνουν την τελευταία τους πνοή σε κάποιο παγκάκι με καρφωμένη στο χέρι τους την σύριγγα του νοθευμένου ναρκωτικού που τους προμήθευσε κάποιος αδιάστακτος «έμπορος θανάτου».

- Θα προσθέσουμε ακόμη μία άλλη κατηγορία αποτρόπαιων εγκλημάτων κατά της ζωής, το οργανωμένο εμπόριο ανθρώπινων οργάνων, το οποίο διενεργείται σε βάρος κυρίως παιδιών, τα οποία ειδικοί «πράκτορες» αγοράζουν από τους πάμπωχους γονείς τους σε υπανάπτυκτες χώρες, κυρίως της Ασίας, ή τα απάγουν για να θανατωθούν και να χρησιμοποιηθούν τα ζωτικά τους όργανα ως μοσχεύματα σε έπεμβάσεις «προνομιούχων» ασθενών στις Ευρωπαϊκές χώρες ή στην Αμερική.

2) Έγκλήματα κατά της περιουσίας

Σε επικίνδυνο βαθμό έχουν αύξηθη και τα έγκλήματα κατά της περιουσίας, όπως

- Ληστείες Τραπεζών, Δημοσίων Ταμείων, Οργανισμών και Super Markets από ολιγάριθμες ομάδες ή ακόμη και μεμονωμένους «κουκουλοφόρους» ή μή, συνήθως έπωχούμενους σε μηχανές μεγάλου κυβισμού, οι οποίοι με άνεση, εκμεταλλευόμενοι την έλλειψη έπαρκών προστατευτικών μέτρων, με την απειλή ή και την χρήση των όπλων τους αφαιρούν σημαντικά χρηματικά ποσά και αποχωρούν τρέχοντας ή... βαδίζοντας, για να έπακολουθήσει «κατόπιν έορτης» το γνωστό «άνθρωποκνηνητό» για την σύλληψη των δραστών, κατά κανόνα χωρίς αποτέλεσμα.

Στο έγκλημα της ληστείας ανήκουν και οι επιθέσεις στους δρόμους από νεαρούς «τσαντάκηδες» κατά γυναικών άσχετως ηλικίας, με σχεδόν πάντοτε όδυνηρές συνέπειες και για την σωματική άκεραιότητα των θυμάτων.

- Κλοπές οικιών και καταστημάτων, με την μέθοδο «διαρρήξεως» κατά την άπου-

σία των ενοίκων, που μπορεί να έξελιχθούν σε σοβαρότερα έγκλήματα, ακόμη και κατά της ζωής παρόντων ενοίκων.

- Κλοπές αυτοκινήτων, τα όποια εξαφανίζονται εξαγόμενα σε όμορες χώρες ή χρησιμοποιούνται για την κατά έκδιαστικό τρόπο απαίτηση λύτρων και όχι σπάνια για την τέλεση τρομοκρατικών ενεργειών.

- Απάτες που πραγματοποιούνται κυρίως με πλαστή κατάρτιση έγγραφων (διαθηκών, αξιογράφων, τίτλων ιδιοκτησίας κ.λ.π.), με δωροδοκίες ή με ύποσχέσεις παροχής ύπηρεσιών, ή με διαφόρων ειδών... «έξυπηρετήσεις», όπως ύποσχέσεις διορισμών ακόμη και... γάμων.

- Έκδιασμοί με ανώνυμες έπιστολές, απειλές ή ακόμη και (εύτυχως σπάνια) απαγωγές ανηλίκων.

- Έμπρησμοί βιομηχανικών ή βιοτεχνικών εγκαταστάσεων για λόγους άντεκδίκησης ή για την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης.

- Έμπρησμοί δασικών εκτάσεων για οικολογολογία ή για δημιουργία βοσκοτόπων.

3) Έγκλήματα κατά των ήθων

Πρόκειται για έγκληματικές δραστηριότητες που έχουν λάβει τρομακτική έκταση στις ήμέρες μας και υλοποιούνται:

- Με την σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων (άγοριών και κοριτσιών) από διεστραμμένους ένήλικες, ακόμη και συγγενείς.

- Με την έμπορευματοποίηση της μαστροπείας από τα γνωστά «καλλιτεχνικά γραφεία» που μεταφέρουν παράνομα από άλλες χώρες νεαρές γυναίκες, ακόμη και ανήλικα κορίτσια, είτε με πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα, είτε με την μέθοδο των «έλληνοποιήσεων» ή των εικονικών γάμων, και τις εγκαθιστούν σε δυστυχώς νόμιμα νυκτερινά κέντρα ή «ίνστιτούτα αισθητικής», όπου τις εκμεταλλεύονται οι μαστροποί συνήθως με την «κάλυψη» κρατικών Ύπηρεσιών.

Έξελιγμένη και συγχρόνως παραπλανητική μορφή μαστροπείας αποτελούν τα «Sex Travels» που οργανώνονται από μερικές

ευρωπαϊκές χώρες σε υπανάπτυκτες περιοχές κυρίως της 'Ασίας, όπου οι δήθεν τουρίστες, κατά κανόνα εύποροι και ευυπόληπτοι κύριοι, μισθώνουν ή αγοράζουν ανήλικα παιδάκια, κυρίως κοριτσάκια, για την ικανοποίηση των ανώμαλων όρεξεών τους ή τα απατούν, με την μεσολάβηση πρακτόρων τουριστικών κατ' όνομα γραφείων.

Μέχρι στιγμής ή «έπιχειρήση» αυτή δεν έχει πλήρως μεταφτευθεί στην Ελλάδα. Για να μην ύστεροῦμε ὅμως, πρὸς τὸ παρὸν ὀργανώνονται ἀπὸ τουριστικὰ γραφεῖα «μαϊμούδες», πὸν δροῦν ἀνεξέλεγκτα καὶ χρησιμοποιοῦν ἐλεύθερα διαφημίσεις διὰ τοῦ ἡμερήσιου καὶ περιοδικοῦ τύπου, ταξίδια στὶς γειτονικὲς μας χώρες μετὰ «πούλμαν τῆς χαρᾶς», τὰ ὅποια μεταφέρουν δήθεν τουρίστες γιὰ... «ψυχαγωγία».

Μὲ δεδομένο ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ «τουρίστες» δὲν ὑποβάλλονται κατὰ τὴν ἐπιστροφή τους σὲ ὑγεινομικὸ ἔλεγχο, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ βέβαιο ὅτι αὐτὲς οἱ ἐκδρομὲς θὰ αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸ φορέων τοῦ AIDS στὴν χώρα μας.

4) *Ἐγκλήματα κατὰ τῆς Οἰκονομίας.*

Ἐπικίνδυνα ἔχουν αὐξηθῆ καὶ οἱ ἐγκληματικὲς δραστηριότητες πὸν ἀφοροῦν τὴν Οἰκονομία, ὅπως

- *Ἡ κλοπή, δηλαδή ἡ παραγωγή καὶ διακίνηση πλαστῶν χαρτονομισμάτων (ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν) ἀπὸ καλὰ ὀργανωμένα καὶ ἄρτια σὲ τεχνικὸ ἐξοπλισμὸ ἐργαστήρια.* Ἡ τελειότητα τῶν «προϊόντων» τους εἶναι ἀξιοσημείωτη, ἔτσι ὥστε ἡ ἀποκάλυψη τῆς πλαστότητας νὰ μὴ εἶναι εὐχερῆς. Ἡ διακίνησή τους γίνεται μετὰ ἐκπαιδευμένους διακινητὲς, πὸν ἐπιδιώκουν νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀμέσως ἢ μὴ γνησιότητα ἰδίως ἀπὸ τοὺς ἀνύποπτους παραλήπτες.

- *Τὸ ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, δηλαδή ἡ ρευστοποίηση παρανόμων ἐσόδων πὸν ἀντιπροσωπεύουν τεράστια κεφάλαια προερχόμενα ἀπὸ δραστηριότητες πὸν εἶναι διεθνῶς γνωστὲς ὡς «ἐγκλήματα τοῦ λευκοῦ περιλαμίου» (white collar crimes) καὶ ἀφοροῦν τὶς «ἐπιχειρήσεις» μετὰ ἀντικείμενο τὸ ἐμπόριο *ναρκωτικῶν*, ἐμπόριο*

ὄπλων, ἐμπόριο *λαθραίων σιγαρέττων*, *ποτῶν ἀκόμη* καὶ ἐμπόριο *βρεφῶν ἢ ἀνθρωπίνων ὀργάνων*.

- Οἱ ἐπιχειρήσεις *εἰσροῆς λαθρομεταναστῶν*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν νόμιμη, βάσει διακρατικῶν συμφωνιῶν, εἴσοδο στὴν χώρα μας προσφύγων ἀπὸ τὶς γειτονικὲς μας χώρες πρὸς ἀναζήτηση διαμονῆς καὶ ἐργασίας, ἀπὸ ἐτῶν εἰσρέουν ἀνεξέλεγκτα κατὰ ἑκατοντάδες ἢ χιλιάδες λαθρομετανάστες, οἱ ὅποιοι, ἐκτὸς τῶν παρανόμων δραστηριοτήτων πὸν ἀναπτύσσουν (πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν βεβαρημένο ποινικὸ μητρώο), δημιουργοῦν καὶ πρόβλημα στὴν οἰκονομία ἀφ' ἑνὸς μετὰ τὴν ἀντιπενυχρῆς ἀμοιβῆς παροχῆ ὑπηρεσιῶν, πὸν αὐξάνει τὴν ἀνεργία στὴν χώρα, καὶ τὴν διαφυγῆ τῶν ὅποιων ἐσόδων τους ἀπὸ τὴν φορολογητέα ὕλη, καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τὴν ἔλλειψη παντὸς εἶδους ἀσφάλισής τους.

- *Ἡ δωροδοκία καὶ δωροληψία* ὑπὸ τὴν στερῆ ἕως καὶ τὴν εὐρύτατη ἔννοιά της, πὸν ἐξικνεῖται ὡς τὴν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἠθικῆς ἀναστολῆς μικρῆ ἢ τεράστια σὲ ἀντικείμενο *συναλλαγῆς*.

Στὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς Οἰκονομίας ἐντάσσονται καὶ οἱ «νομιμοφανεῖς» παρανομίες ὅπως:

- Τὰ συνήθη στὴν σύγχρονη κεφαλαιαγορὰ *χηματιστηριακὰ παιγνίδια*, πὸν καταλήγουν στὴν παράνομη χρησιμοποίηση ἐνὸς οἰκονομικοῦ θεσμοῦ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση διαφόρων σκοπιμοτήτων, τὸν εὐκόλο πλουτισμὸ ὀλίγων, τὴν οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση ἀνυποψίαστων πολιτῶν καὶ τὴν τελικὴ ἐπιβάρυνση τῆς οἰκονομίας μετὰ τὴν ἀνορθόδοξη ἐπενδυτικὴ δραστηριότητα.

- Τέλος πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν, ἔστω ἐνδεικτικὰ, διάφορες μορφὲς *«παραοικονομικῆς» δραστηριότητας*, ὅπως εἶναι οἱ πολλὲς καὶ ποικίλες μεθοδεῦσεις φοροδιαφυγῆς, ἢ παράνομη χρῆση ἀξιογράφων (συναλλαγματικὲς εὐκολίας, συναλλαγματικὲς πὸν ἀφοροῦν τοκογλυφικοὺς τόκους, ἀκάλυπτες ἐπιταγὲς, ἐπιταγὲς ἐγγυήσεως κ.λ.π.), οἱ διάφορες «μεσιτεῖες» καὶ διαμεσολαβήσεις γιὰ νόμιμες ἢ παράνομες συναλλαγὲς, πὸν ἀποφέ-

ρουν τεράστια άφανη κέρδη, χωρίς καμμία δημιουργική έργασία του προσώπου που τις άσκει είς βάρος του κοινωνικού συνόλου.

5) Για να καταδειχθί σαφέστερα ότι ό χαρακτηρισμός της έγκληματικότητας ως «άποκλίνοσας συμπεριφοράς» είναι άστοχος και παραπλανητικός, άφοϋ ένα τόσο άντικοινωνικό και έπικίνδυνο φαινόμενο όχι μόνο τó άποχρωματίζει ήθικά και κοινωνιολογικά, αλλά έμμεσα τó δέχεται σαν μία από τις έκδηλώσεις της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας, είναι άνάγκη να ύπογραμμισθούν τρεις άνησυχητικές όψεις του φαινομένου.

α) *Η άσκολη έγκληματικότητα.* Στά μεταπολεμικά χρόνια έχει έμφανισθί διεθνώς μία χωρίς συγκεκριμένη επίδιώξη παράνομη δραστηριότητα, που ύλοποιείται άποκλειστικά στο ποινικό άδίκημα της «φθοράς ξένης ιδιοκτησίας», ή όποία, ένω προσβάλλει βάναισα τó προστατευόμενο άγαθό της περιουσίας του θύματος, είναι οικονομικά και κοινωνικά «άδιάφορη» για τόν δράστη. Πρόκειται για τήν καταστροφική μανία που καταλαμβάνει νεαρά κατά κανόνα άτομα, τούς διεθνώς γνωστούς «χούλιγκανς», που ήδονίζονται με τήν καταστροφή κινητών και άκινήτων, τά όποία δέν άνήκουν σέ προσωπικούς τούς άντιπάλους αλλά σέ άγνωστα σ' αυτούς πρόσωπα ή σέ δημόσιους φορείς.

Αύτή ή συμπεριφορά παλαιότερα σέ πολλές εύρωπαϊκές νομοθεσίες, και στην Ελλάδα με τόν γνωστό Νόμο 4000/59, χαρακτηριζόταν ως «κοινωνική θρασύτητα», έδιώκετο άυτεπάγγελτα και έτιμωρείτο με ποινή στέρησης της έλευθερίας και με άστυνομική έπιτήρηση των δράστών. Άργότερα, για λόγους... δημοκρατικής εύαισθησίας, έπαισε να διώκεται άυτεπάγγελτα, και ούσιαστικά αυτά τά «άτακτα παιδιά», που δέν μνηύονται από τούς «παθόντες» από τόν φόβο άντεκδίκησης, παραμένουν ασύλληπτοι, ένω τó Δημόσιο πληρώνει τά «σπαομένα».

β) *Η συμμετοχή σέ έγκλήματα προσώπων στα όποία ή Πολιτεία έχει άναθέσει τήν προστασία* τών κοινωνικά και θεσμικά άνα-

γνωριζομένων άγαθών της ζωής, της περιουσίας και της προσωπικής και οικογενειακής τιμής.

Τό φαινόμενο αυτό, διεθνώς γνωστό, πρόσφατα άρχισε να έμφανίζεται και στην Ελλάδα. Πολλά άκούγονται τελευταία, ίσως όχι όλα άληθινά, για συμμετοχή σέ παράνομες δραστηριότητες κρατικών Όργάνων, όπως

- «προστασία» σέ κυκλώματα μαστροπείας,

- σιωπηρή διευκόλυνση εισόδου λαθρομεταναστών,

- άλλιώση τών έγγυήσεων γνησιότητας προϊόντων διατροφής εισαγομένων από περιοχές μολυσμένες, που «δαπίζονται» ελληνικά,

- έλλειψη ούσιαστικού έλέγχου ή διευκόλυνση εισαγωγής και διακίνησης ναρκωτικών, όπλων, σιγαρέτων, ποτών κ.λ.π.

Και τó έρώτημα που τίθεται είναι: Ποιός θά φυλάξει τούς φύλακες, «Quis custodiat custodes»;

γ) *Η έπιχειρησιακή όργάνωση* του έγκλήματος κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να άποκλείεται ό χαρακτηρισμός του ως «έκ περιστάσεως» ή «έκ πάθους» ή «έκ συνηθείας». Ό μόνος χαρακτηρισμός που προσήκει σ' αυτές τις δραστηριότητες είναι «έξ έπαγγέλματος» ή, όπως έχει σήμερα καθιερωθί, του «ώργανωμένου» έγκλήματος.

Η «όργάνωση» κατά κανόνα περιλαμβάνει:

- Τόν «ιθύνοντα νοϋν», μονοπρόσωπο ή πολυπρόσωπο,

- τó οργανωτικό «έπιτελείο» και

- τά έκτελεστικά όργανα.

Ό «ιθύνων νοϋς» και τó οργανωτικό «έπιτελείο» άποτελείται από πρόσωπα ιδιαίτερω εύφυή, ίσως άνωτέρου μορφωτικού έπιπέδου, και συνήθως «εύυπόληπτα»...

Τά έκτελεστικά όργανα όμως άνήκουν είτε στον ύπόκοσμο, έξασκημένα στην χρήση ένοπλης βίας και άδρα άμειβόμενα, είτε είναι πρόσωπα έξαρτημένα που τελούν υπό έκβιασμό, συνήθως λόγω χρήσεως ναρκω-

τικῶν οὐσιῶν, καὶ ὑποκύπτουν προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν «δόση» τους.

Χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ὀργανωμένης ἐγκληματικῆς δραστηριότητος εἶναι ἡ παντελής ἔλλειψη ἠθικῶν ἀναστολῶν μὲ τὴν ὁποία ἐκτελοῦν τὶς ἐγκληματικὰς πράξεις τους.

Ἀσφαλῶς καὶ σὲ παλαιότερες ἐποχὰς δὲν ἦταν ἄγνωστο τὸ ὀργανωμένο ἐγκλημα. Δὲν εἶχε ὅμως οὔτε αὐτὴν τὴν ἔκταση, οὔτε συμμετεῖχαν σ' αὐτὸ πρόσωπα «ἀνώτερα πάσης ὑποψίας». Σήμερα ἔχει πάρει τὴν μορφή θανατηφόρου ἐπιδημίας λόγω τῆς θεοποίησης τοῦ χρήματος καὶ τοῦ σέξ.

Ν. ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ.

1. Μὲ βάση ἀφ' ἐνὸς τὶς θεωρητικὰς ἀπόψεις τῆς σύγχρονης ἀντεγκληματικῆς πολιτικῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπισήμανση τῶν ἀρνητικῶν δεδομένων ποὺ ἐπικρατοῦν τὰ τελευταῖα χρόνια στὴ Χώρα μας ἀναφορικὰ μὲ τὴν αὐξηση τῆς ἐγκληματικότητος, καὶ δὴ τοῦ ὀργανωμένου ἐγκλήματος, καὶ τὴν μέχρι τώρα πλημμελῆ ἀντιμετώπισή του, ἀσφαλῶς κάθε λογικὸς ἄνθρωπος ὀδηγεῖται στὴν ἀπαισιόδοξη σκέψη ὅτι τὸ μέλλον τῆς κοινωνίας μας εἶναι δυσοίωνο.

Καὶ τὸ ἐρώτημα ποῦ τίθεται εἶναι: Θὰ πρέπει ἄραγε νὰ «συμφιλιωθοῦμε» μὲ αὐτὴν τὴν κατάσταση, «νὰ τὸ πάροουμε ἀπόφαση», ὅπως λέει ὁ λαός, ὅτι καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἐγκληματικότητος συμπορεύεται μοιραῖα μὲ τὶς σύγχρονες κοινωνικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἐπομένως τὸ μόνο ποὺ μπορούμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ ἀμυνθοῦμε ὡς ἄτομα ἢ τὸ πολὺ ὡς οἰκογένειες, μὲ ὅσα μέσα διαθέτουμε, κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἐγκληματιῶν; Ἡ μήπως ὑπάρχει ἔδαφος πρὸς ἀποτελεσματικῆς ἀντίδρασης ὅλων μας, καὶ τῆς Πολιτείας ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτῶν καὶ δὴ ὅσων ἀνήκουν στὴν πνευματικὴ Ἡγεσία, ἂν ἐγκαταλείψουμε τὴν παθητικὴ στάση μας τῆς «ἀδιαφορίας», ποὺ πολὺ εὐστοχα ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς «κοινωνικὴ ἀφασία»;

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὅσο εἶναι καιρὸς πρέπει νὰ ξυπνήσουμε ἀπὸ τὸν κοι-

νωτικὸ λήθαργο ποὺ μᾶς διακατέχει. Πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά, ἄς ἀκούσουμε τὴν παρότρυνση τοῦ Παύλου «*ώρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι*» (Ρωμ. ιγ', 11).

2. Αὐτὴ ἡ ἀφύπνιση, εἰδικὰ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητος, ἀσφαλῶς θὰ ὀδηγήσει τὴν Πολιτεία, μὲ τὴν ἀσκηση πίεσης ἐκ μέρους τῆς πνευματικῆς Ἡγεσίας, στὴν λήψη προστατευτικῶν μέτρων ποὺ θὰ ἀποβλέπουν στὴν ἀποτροπὴ θυματοποίησης τῶν πολιτῶν καὶ συγκεκρίμενα:

α) Στὴν *διαφώτιση τοῦ Κοινοῦ* μὲ συστηματικὴ προσπάθεια ἀπὸ κρατικὰς Ὑπηρεσίες καὶ Αὐτοδιοίκηση (διαλέξεις, τηλεοπτικὰς ἐκπομπὰς κ.λ.π.), ὥστε νὰ ἀμύνεται ἀποτελεσματικὰ στὶς ἐπιθέσεις τῶν ἐγκληματιῶν.

β) Στὸν ὑποχρεωτικὸ *ἐφοδιασμὸ* τῶν Πιστωτικῶν Ἰδρυμάτων μὲ ἀποτελεσματικὰ μέσα σύγχρονης τεχνολογίας γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῶν ληστειῶν καὶ τὴν ἀποθάρρυνση τῶν ληστῶν, καθὼς καὶ στὴν ἀστυνομικὴ φρουρὴση μὲ ἔμπειρους ἀστυνομικούς.

γ) Στὸν ἐπαρκῆ καὶ σύγχρονο *ἐξοπλισμὸ* τῶν ἀστυνομικῶν, στοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ἡ δίωξη τῶν ἐγκληματιῶν.

δ) Στὴν συστηματικὴ *παρακολούθηση* καὶ τὸν ἀποτελεσματικὸ *ἐλεγχὸ* ὀρισμένων δραστηριοτήτων ποὺ ἀποτελοῦν διευκολυντικούς «παράγοντες» τῆς ἐγκληματικότητος, ὅπως εἶναι

- ἡ διακίνηση τῶν ναρκωτικῶν,

- ἡ λειτουργία δῆθεν ἠλεκτρονικῶν παιγνιδιῶν, ποὺ στὴν πραγματικότητα ἀποτελοῦν τυχερὰ παιγνίδια,

- οἱ «ρῶς» ἀγγελίες στὸν τύπο ἢ τὴν τηλεόραση ποὺ οὐσιαστικὰ παραβιάζουν τὶς περὶ μαστροπείας Ποινικὰς Διατάξεις,

- τὰ σενάρια ταινιῶν βίας ἢ σεξομανίας.

ε) Στὴν ὀρθὴ ἀπὸ παιδαγωγικὴ ἄποψη *σεξουαλικὴ ἀγωγή* τῶν μαθητῶν ἀπὸ εἰδικευμένους καθηγητὰς.

στ) Στὴν δημιουργία καὶ λειτουργία *Κέντρων ἀποτοξίνωσης* ἐπαρκῶν γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ὑφισταμένων ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ στὴν δημιουργία κινήτρων γιὰ τὴν ἐπαγγελ-

ματική αποκατάσταση των απεξαρτημένων ατόμων.

ζ) Στην επάνδρωση και κυρίως την με αξιοκρατικά κριτήρια επιλογή των *έλεγκτικών Όργάνων* στις Ύπηρεσίες των τελωνείων, της πολεοδομίας, τις υγιεινομικές κ.λ.π.

η) Στην επάνδρωση των *Δικαστηρίων* με επαρκή αριθμό Δικαστών και δικαστικών Υπαλλήλων, για την εξασφάλιση της εγκαιρης εκδίκασης των Ποινικών Υποθέσεων.

θ) Στην εξασφάλιση στοιχειωδώς *άνθρωπίνων συνθηκών* διαβίωσης στα σωφρονιστικά καταστήματα, κυρίως για την αποτροπή του συγχρωτισμού βαρυποινιτών με νεαρούς παραβάτες, δικασθέντες για ελαφρά αδικήματα, με τις γνωστές συνέπειες εκμαυλισμού των τελευταίων.

ι) Στην όρθολογική και με αυστηρά κριτήρια *εφαρμογή των «μέτρων επίεικείας»* υπέρ των κρατουμένων, όπως ή «*υπό όρον απόλυση*» μετά την έκτιση μέρους της ποινής ή οι «*αδειες απουσίας*» από τις φυλακές, ώστε να εξασφαλίζεται ή κοινωνική επανένταξη των «*υπό όρον*» απολυομένων και ή επιστροφή στις φυλακές των «*αδειούχων*».

ια) Στην νομοθετική μεταρρύθμιση του Ν.1419/84 που κατήργησε τον Νόμο 4000/59, ώστε να επανέλθει ή αυτεπάγγελτη δίωξη των «*Χούλιγκανς*» και να θεσπισθούν χρηματικές ποινές για τους παραβάτες προς αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούν σε ξένες, ιδιωτικές ή δημόσιες, περιουσίες.

3. Συγχρόνως, εκτός από τὰ μέτρα της Πολιτείας, χρειάζεται ή συστηματική προσπάθεια «*αφύπνισης*» των πολιτών, που θα βοηθήσει αποτελεσματικά στην άμυνά τους κατά του εγκλήματος με την λήψη των αναγκαίων προφυλακτικών μέτρων. Χρειάζεται ή συνειδητή συμμετοχή τους στην καταπολέμηση των κυριωτέρων «*παραγόντων*» της εγκληματικότητας. Είναι πλέον αναγκαία ή συμβολή όλων μας στην επίτευξη των κοινών στόχων της άντεγκληματικής πολιτικής, που άφορούν την «*γενική*»

και την «*ειδική πρόληψη*», με την υιοθέτηση ενός νέου «*Κώδικα Κοινωνικής Συμπεριφορᾶς*» που θα περιλαμβάνει:

- Την ιδιαίτερη φροντίδα της Οικογένειας, του Σχολείου και της Εκκλησίας για τον όρθο προσανατολισμό των νέων στις επιλογές τους, ώστε να επιδιώκουν και να επιτύχουν την κοινωνική τους ανέλιξη με εργώδη και δημιουργική προσπάθεια. Γιατί ή «*ήσων προσπάθεια*» κατ' ανάγκην οδηγεί στον κατηφορικό δρόμο της επιδίωξης με κάθε μέσον του εύκολου κέρδους, που δέν αποκλείει ούτε τὸ *ἐγκλημα* ως μέσον ἐπιτυχίας του επιδιωκόμενου σκοπού και εξασφαλίζει τήν... *dolce vita*.

- Την τόνωση της αγάπης των νέων προς υγιείς άπασχολήσεις, την Μελέτη, την ύψηλή Τέχνη, τὸν Ἀθλητισμό, που θα αντικαταστήσουν την νωχελική άπραξία, την «*νυχτερινή ζωή*» με την αλόγιστη μέθη και την χρήση διεγερτικών ουσιών, που δέν έχει καμμία σχέση με την υγιή ψυχαγωγία και διασκέδαση.

Πρέπει γενικά να αναζητηθούν και να παρέχονται υγιείς τρόποι διεξόδου για την κάλυψη του ελεύθερου χρόνου των νέων. Τὸ πρόβλημα δέν λύνεται με την προσφορά από τους γονεῖς ενός συνδρομητικού πακέτου σύνδεσης με τὸ Internet, που, αν δέν ἐλέγχεται ή χρησιμοποίησή του, καταλήγει να προσφέρει στὰ παιδιά νέους τρόπους *ικανοποίησης* της σύγχρονης «*σεξουαμίας*».

- Καί πάνω από όλα την προσπάθεια *ἐμ π ν ε υ σ η ς* των νέων, από όλους τους παράγοντες που έχουν χρέος να επιτελέσουν αυτήν την άποστολή, εμπνευσης με τὰ ύψηλά *ιδανικά*, που υπηρετούν τις Ἀξίες ενός πολιτισμού που συνιστᾶ πραγματική πρόοδο και όχι όπισθοδρόμηση της *άνθρωπινης Κοινωνίας*.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ
Ἐπίτ. Δικηγόρος
Δρ. Ποινικών Ἐπιστημῶν
τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΡΑΓΕ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΕΝΟΧΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ;

“Όπως τελειώνει ο πρώτος χρόνος του 21ου αιώνα αισθανόμαστε την ανάγκη να κάνουμε κάποιον απολογισμό. Αιώνα ειρήνης τον φανταστήκαμε, αλλά από τον πρώτο κιόλας χρόνο μόνο ειρήνη δεν βλέπουμε. Κορυφαίο σημείο οι βομβαρδισμοί στο Κοσσυφοπέδιο, η καταστροφή της Γιουγκοσλαβίας για λόγους «άνθρωπιστικούς!». Το αποτέλεσμα άρνητικό, αφού δεν πέτυχαν οι στόχοι, καταστράφηκαν ανθρώπινες ζωές και ολόκληρη η χώρα της Γιουγκοσλαβίας.

Ακολούθησε φέτος η 11η Σεπτεμβρίου. Μιά αναπάντεχη καταστροφή των διδύμων πύργων του εμπορικού κέντρου της Νέας Υόρκης με ένα *πολυέγκλημα* που στοίχισε τη ζωή 6.500 ψυχών περίπου. Καταστροφή που προετοιμαζόταν όπως φαίνεται για κάποιες εκδικήσεις από πρόσωπα που είχαν εκπαιδευτεί για άλλους στόχους από τη χώρα που υπέστη τη ζημιά. Η πράξη θεωρήθηκε τρομοκρατική ενέργεια. Ακολούθησε λοιπόν η *άντεκδίκηση* της εκδίκησης για λόγους «πάταξης της τρομοκρατίας», ο πόλεμος στο Αφγανιστάν για την σύλληψη ή παράδοση ζωντανού ή νεκρού του Οσάμα Μπίν Λάντεν, ενός αναρχικού πολυεκατομυριούχου, στενού παλαιότερα συνεργάτη των σημερινών άντεπιτιθεμένων.

Γεννιέται όμως μέσα στη συνείδησή μας το ερώτημα. “Όλοι αυτοί οι εμπόλεμοι, οι εκάστοτε επιτιθέμενοι και άμυνόμενοι *έχουν πάντα μιὰ καθαρή συνείδηση*; Έχουν άραγε συνείδηση; Και πώς δικαιολογούν τις πράξεις τους, πράξεις για ανθρωπιστικούς λόγους με τις αντίστοιχες καταστροφικές καταστάσεις ή *πράξεις για την πάταξη της τρομοκρατίας*», όταν διασπείρουν ένα γενικό πνεύμα φόβου και καταστροφές όχι μόνο στους εμπόλεμους λαούς αλλά σ’ ολόκληρο τον κόσμο που διαρκώς περιμένει κάτι το χειρότερο; Κάποια ένοχη συνείδηση είναι αναντίληκτη πραγματικότητα για την ανθρω-

πινη ύπαρξη, αλλά η ένοχη συνείδηση, οι τύψεις της συνειδήσεως είναι κάτι ακόμη πιο σπουδαίο «γιατί τότε μιλάει ο ίδιος ο Θεός» (Αλ Τσιριντάνης).

Φαίνεται όμως ότι ο άνθρωπος άδειασε την ψυχή του από το Θεό. Και τότε όλα επιτρέπονται. Χωρίς συνείδηση, χωρίς τύψεις. Ένα όμως δεν μπορεί να άμφισβητηθεί ότι *«έστι δίκης όφθαλμός ός τὰ πάνθ’ όρά»*. Και αυτή η δικαιοσύνη του Θεού, λειτουργεί ανεξάρτητα από τις δικές μας επιθυμίες και διαθέσεις και τις δυνατότητες να διαφεύγουμε κάποτε το περίφημο δικαστήριο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Χάγης, που πολλοί θα είχαν εκεί τη θέση τους. Όμως η κρίση του Θεού θα άσχοληθεί κάποτε με όλους μας...

Στο βάθος αυτού του διλήμματος βρίσκεται βέβαια η ουσιαστική διάζευξη ανάμεσα σε επιστημονική πρόοδο και σε ήθικη πρόοδο, ένα διαζύγιο που χαρακτηρίζει το σύγχρονο πολιτισμό. Την ανάγκη μιās νέας ήθικης συνείδησης υπογραμμίζει σε κείμενό του ο Γάλλος δημοσιογράφος και συγγραφέας Ζάν Ντανιέλ, Διευθυντής του περιοδικού «Le Nouvel Observateur».

«Ό νοϋς μας», σημειώνει, «έμπλουτίστηκε υπέρμετρα ενώ η ψυχή μας έχει τρομερά διαφθαρεί». «Κανείς δεν μπορεί βέβαια να προβλέψει πότε θα γίνει δυνατόν να τεθεί υπό έλεγχο το έμπόριο όπλων και ναρκωτικών, ή οικολογική καταστροφή, τὰ μεταναστευτικά ρεύματα και, κυρίως για ένα όρισμένο διάστημα, και οι νέοι θρησκευτικοί πόλεμοι». «Γνωρίζουμε μόνο ότι η Γη θα είναι ένας άκεανός προβλημάτων από καλά προστατευόμενες νησίδες των προνομίων της πολυτέλειας. Και είναι έξ ίσου σίγουρο ότι αυτές οι νησίδες πολύ σύντομα θα γίνουν όχυρά πολιορκημένα άπ’ όλες τις μεριές».

«Ό Νίτσε σκεφτόταν ότι η άλήθεια δεν είχε καμιά σχέση με την εύτυχία και με την

ήθική. Η ήθική ζωή δεν κάνει τίποτε άλλο από τὸ νὰ μᾶς καθιστᾷ πιὸ ἀδύναμους ἀπέναντι στὶς ἐπιθέσεις τῆς ὑπαρξῆς. Σύμφωνα πάντα μετὸν Νίτσε, ὁ κόσμος δὲν εἶναι οὔτε καλὸς οὔτε κακός. Ἄλλὰ εἶναι μιὰ βούληση γιὰ δύναμη».

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα μιὰ ἐπιστροφή στὴν ήθική...

«Ὅπως ἤδη εἶπα, δὲν μπορούμε πλέον νὰ πιστεύουμε σὲ μιὰ μορφή φιλοσοφίας στὸ Νίτσε. Μέσα ἀπὸ τὴ *μετάνοια* μπορούμε ὄχι μόνο νὰ ἐπιβάλλουμε στὸν ἑαυτό μας μιὰ τιμωρία, ὅσο νὰ ξαναδώσουμε *ἓνα νόημα στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό*, νὰ ἀνασυγκροτήσουμε κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ήθική».

Οἱ ἐνδιαφέρουσες αὐτὲς ἀπόψεις τοῦ Ζάν Ντανιέλ παίρνουν θέβαια βαθύτερες διαστάσεις. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ ἀναλλοίωτο σημεῖον

ἀναφορᾶς εἶναι ὁ Θεός. Ἡ Χριστιανικὴ Δύση ἔχει στὰ χέρια τῆς τὴ χριστιανικὴ ήθικὴ διατυπωμένη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δημιουργοῦ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ «Χριστὸς εἶναι χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἡ θεϊκὴ συνείδηση ἔχει τὴ θέση τῆς μέσα μας ὡς πνοὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μας ἐπουλώνονται μετὰ τὰ μέσα ποὺ διαθέτει ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μετὰ μιὰ οὐσιαστικὴ μετάνοια καὶ ἐξομολόγηση. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Ἀλλιῶτι-κα ἂς ἀναζητήσει κάθε ἡγεσία τὴ θέση τῆς ἓνα ἐδώλιο κατηγορουμένου τοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης. Δὲν θὰ ἀποφύγει ὅμως κανεὶς τὸ δικαστήριον τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ.

ΣΠ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗ ΣΙΓΗ ΤΗΣ ΒΡΑΔΙΑΣ

*Ἦ βλαστὲ τῆς Παρθένου μυριοπόθητε Σὺ,
κι' ὦ ἐλπίδα δική μου καὶ τοῦ κόσμου χρυσῆ,
σὰν ἐνσάρκωσι θεία
σὲ θωρῶ καὶ σὲ νοιώθω
τῶν μεγάλων μου πόθων.*

*Ἄφρσέ με, Καλέ μου, σπὴ σιγὴ τῆς βραδιᾶς
νὰ ξεχύσω σὲ Σένα τῆς φτωχῆς μου καρδιᾶς
κάθε ἀπόκρυφο πόνο,
τώρα ποὺ ὅλα κοιμοῦνται
καὶ μ' ἀφήνουνε μόνο.*

*Μὰ δὲν εἶμαι μονάχος! Εἶσαι Σὺ στὸ πλευρό μου.
Κι' ἂν με κόπο σηκώνω τὸ μεγάλο σταυρό μου,
ἓνα βλέμμα σου φθάνει
χιλιοφτέρουγη εὐθύς
τὴν ψυχὴ μου νὰ κἀνη.*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΗΝ (1904 - 1991)

Ὁ διάσημος ἄγγλος συγγραφέας, μυθιστοριογράφος καὶ κριτικός, Γκράχαμ Γκρήν, εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς λογοτέχνες τῆς ἐποχῆς μας, (εἶχε γεννηθεῖ στὸ Μπέρεκχάμστεντ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1904 καὶ πέθανε στὶς 3 Ἀπριλίου 1991, σ' ἓνα νοσοκομεῖο τῆς Ἐλβετίας σὲ πολὺ προχωρημένη ἡλικία, στὰ 86 τοῦ χρόνια).

Ὁ Γκράχαμ Γκρήν ὕστερα ἀπὸ γερεὺς σπουδῆς στὴν Ὁξφόρδη ἄρχισε τὴ σταδιοδρομία του ὡς συνεργάτης τῶν «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου (1926 - 1930) καὶ μετέπειτα ὡς κινηματογραφικὸς κριτικὸς τοῦ «Θεατῆ». Τελικὰ θὰ προχωρήσει στὴ συγγραφὴ μυθιστορημάτων, πού τὸν ἀνέδειξαν σὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους σύγχρονους μυθιστοριογράφους τῆς Ἀγγλίας, μὲ παγκόσμια ἀκτινοβολία.

Στὴν ἀρχὴ παρουσιάστηκε ὡς συγγραφέας ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων ἢ καλύτερα μυθιστορημάτων περιπετειῶν, μὲ γοργὴ δράση, ἔντονη ἀφήγηση καὶ συναρπαστικὸ διάλογο, ὅπως τὸ «Τραῖνο τῆς Σταμπούλ» (1932), γνωστὸ ἀπὸ τὸν κινηματογράφο ὡς «Ὀριὰν Ἐξπρές». Ἄλλα βιβλία του, ὅπως «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἑαυτός του», «Τὸ πεδίο τῆς μάχης» (1934), «Ἐνα ντουφέκι γιὰ πούλημα», «Ὁ πληρωμένος δολοφόνος», ἀνάγονται στὴν πρώτη του συγγραφικὴ περίοδο. Οἱ ἥρωές του εἶναι ἓνας πολιτικὸς ἐξόριστος, ἓνας ἐργάτης πού σκοτώνει σὲ μιὰ συμπλοκὴ ἓναν ἀστυφύλακα ἢ ἓνας πληρωμένος δολοφόνος πού σκοτώνει ἓναν σοσιαλιστὴ, καὶ καθεξῆς. Γράφοντας παρόμοια μυθιστορήματα συνήθιζε νὰ λέει καὶ νὰ τονίζει: «Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητά τῆς ζωῆς, πίσω ἀπὸ τὶς ἐπικεφαλίδες τῶν ἡμερησίων. Πῶς πρόκει-

ται νὰ τὴν ἀντιμετωπίσετε;».

Ἀργότερα, ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη, θὰ ἀσπαστεῖ τὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ θὰ γίνεῖ συνειδητὸ μέλος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ θὰ προσδώσει ἓνα εὖρος στὰ μυθιστορηματὰ του πού θὰ ἀκολουθήσουν, θὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴ φήμη τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου καὶ θὰ τὸν κατατάξουν ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους χριστιανοὺς μυθιστοριογράφους τῆς Εὐρώπης, ὅπως εἶναι ὁ Φρανσουὰ Μωριάκ, ὁ Ζῶρς Μπερνάνος, ὁ Ζῶρς Ντυαμὲλ στὴ Γαλλία, ὁ Τσάρλς Μόργκαν καὶ ὁ Α. Ζ. Κρόνιν στὴν Ἀγγλία, ὁ Τζιοβάννι Παπίνι στὴν Ἰταλία καὶ ἄλλοι.

Στὸ ἔργο τοῦ Γκρήν αὐτῆς τῆς περιόδου, συνήθως δεσπόζει ἡ τρομερὴ σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό, τῶν σπουδαίων καὶ κυριαρχικῶν αὐτῶν συντελεστῶν τῆς ἀνθρώπινης δράσης. Μὲ δύναμη ἀπαράμιλλη περιγράφει, ἀνατέμνει καὶ ἔντονα φωτίζει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ποτὲ δὲν προσπαθεῖ νὰ δώσει εὐκόλες λύσεις, στὰ τόσα καυτὰ ἐρωτηματικὰ πού θέτει ὁ συγγραφέας στὸν ἑαυτό του, σχετικὰ μὲ τὴ δράση τῶν ἡρώων του. Γιὰ τὸν Γκράχαμ Γκρήν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνο μιὰ οικονομικὴ μονάδα, ἀλλὰ μιὰ οὐτότητα πνευματικὴ πού ἐπιθυμεῖ νὰ ικανοποιήσει τὶς βαθύτερες καὶ τὶς πιὸ μύχιες ἀνάγκες τῆς ὑπαρξῆς του.

Τὰ μυθιστορήματα τοῦ Γκράχαμ Γκρήν, ὅπως παρατηρεῖ ἓνας κριτικὸς τοῦ ἔργου του, δὲν εἶναι πάντοτε κατάλληλα γιὰ ἓναν συμβατικὰ πιστὸ χριστιανὸ καὶ τοῦτο διότι ἐκφράζουν ἔντονα τὴ βαθιὰ καὶ ἀπαρασάλευτη πεποίθησή του ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἓνας ἀτέλειωτος καθημερινὸς ἀγῶνας καὶ ὄχι ἓνα ἄνετο καταφύγιο τῶν ψυχῶν. Ἀκολούθησαν

τά έργα του: «Μυστικός Πράκτορας» (1939), με πολλή και έντεχνα πλεγμένη έξωτερική περιπέτεια και «Δρόμοι χωρίς νόμους» (1939) στο όποιο, εξιστορώντας ένα ταξίδι του στο Μεξικό, αντιμετωπίζει ως χριστιανός διανοητής την πραγματικότητα του θρησκευτικού διωγμού, για να φτάσει στα τελευταία έργα του που τον καθιέρωσαν όριστικά στην παγκόσμια λογοτεχνία και στο πλατύ αναγνωστικό κοινό.

Τα τελευταία αυτά μυθιστορήματά του είναι «Ο Βράχος του Μπράιτον» (1936) στο όποιο αντιμετωπίζει το θέμα ενός νέου που χωρίς να το επιδιώκει έφτασε να γίνει δολοφόνος και το «Η Δύναμη και η Δόξα» (1940), βιβλίο κλασικό της αγγλικής λογοτεχνίας που παρουσιάζει μια αληθινή αλλά και συγκλονιστική σύγκρουση ζωής και που μεταφράστηκε σε πάρα πολλές γλώσσες, σ' όλον τον κόσμο, και κατέστησε τον Γκρήν έναν από τους διαπρεπέστερους ευρωπαίους μυθιστοριογράφους ανάμεσα στον Ζ. Π. Σάρτρ, τον Αντρέ Μαλρώ, και τον Άλμπερ Καμύ, καθώς και τον αμερικανό Ούιλλιαμ Φώκνερ. Το μυθιστόρημα αυτό το εξέδωσαν στα ελληνικά το 1965 οι «Εκδόσεις των Φίλων», σε μια πολύ ωραία μετάφραση της αλησμόνητης ποιήτριας Μερόπης Οικονόμου και με πρόλογο του Φρ. Μωριάκ. Στο «Η Δύναμη και η Δόξα» ένας Μεξικάνος ιερέας κρύβεται από την επαναστατική κυβέρνηση και παρουσιάζεται να έχει έναν πολύ αδύνατο χαρακτήρα, να είναι παραδόπιτος, αισθησιακός, και καθόλου ήρωικός, με πίστη αδύνατη σαν του πιο φτωχού και αγράμματος πνευματικά ανθρώπου. Άλλα στο τέλος, αυτός ο αδύναμος και αματωλός ιερέας, θα πεθάνει υπερασπιζόμενος την πίστη του. «Κοίταξε όχι τις αμαρτίες μου, αλλά την πίστη που έδειξα για την Εκκλησία σου», θα πει ο πολύ αματωλός αλλά και πολύ ανθρώπινος αυτός ιερέας προσευχόμενος. Ένα άλλο ενδιαφέρον μυθιστόρημα του Γκρήν είναι: «Η ουσία του ζητήματος» (1948) στο όποιο ο ήρωάς του παρουσιάζεται να είναι βέβαια ένας πιστός χριστιανός, μα που αρχίζει όμως να άθετεϊ ένα προς ένα

τά καθήκοντά του, σπρωγμένος από έναν βαθύτατον οίκτο για τα πρόσωπα που τον περιβάλλουν και από μια ακατανίκητη στοργή για τους συνανθρώπους του, αισθήματα που έχουν την πηγή τους στην αγάπη του στο Θεό, ή όποια όμως θα τον οδηγήσει σε ένα φαινομενικό αδιέξοδο.

Όλα αυτά τα μυθιστορήματα του Γκρήν εκφράζουν κατά τον πιο εμφαντικό τρόπο και με δύναμη απαράμιλλη, τη δυστυχία, την εξουθένωση και τη φοβερή κατάπτωση του ανθρώπου που βρίσκεται κάτω από την επίδραση της αμαρτίας και μακριά από το έλεος του Θεού.

Άλλα ενδιαφέροντα μυθιστορήματα του Γκράχαμ Γκρήν (έγραψε συνολικά είκοσιτέσσερα μυθιστορήματα) υπήρξαν, ο πασίγνωστος «Τρίτος άνθρωπος», από τα πιο ελαφρά, συνάμα όμως και από τα πιο δημοφιλή έργα του, «Ο άνθρωπος μας στην Αβάνα», «Ταξίδια με τη θεία μου», «Ο άνθρωπινος παράγων», «Το τέλος της υπόθεσης» και πολλά άλλα. Από τα άλλα βιβλία του ξεχωρίζουν «Η χαμένη παιδική ηλικία και άλλα δοκίμια» (1951), «Χριστιανικά δοκίμια» (1953) και κάμποσα βιβλία για παιδιά. Ο Γκρήν ασχολήθηκε επίσης και με το θέατρο. Το έργο του «Λίβινγκ Ρούμ» (1953) ανέβηκε το 1957 στην Αθήνα με μεγάλη επιτυχία από το θέατρο του «Θεάτρου Τέχνης» του Κάρ. Κούν. Επίσης πολλά μυθιστορήματά του γυρίστηκαν ταινίες και σημείωσαν μεγάλη επιτυχία, όπως ο «Τρίτος άνθρωπος».

Ο Γκράχαμ Γκρήν επιδίωκε με τα έργα του να προσδώσει ήθικη διάσταση στον καθημερινό αγώνα του ανθρώπου και να του μεταδώσει ένα μήνυμα θάρρους και ελπίδας. Υπήρξε βαθύτατα ένας Χριστιανός σύμανιστής και πίστευε ότι ο λογοτέχνης πρέπει να υποστηρίζει τους αδύνατους και τους κατατρεγμένους της ζωής, ενώ τα τελευταία χρόνια καταφερόταν ανοιχτά κατά της ανισότητας και της αδικίας. Ένα από τα τελευταία κείμενά του είναι το «Κατηγορώ» που εξέδωσε το 1982, και με το όποιο κατηγορούσε ανοιχτά για ανηθικότητα και διαφθορά, κο-

ρουφαία στελέχη τῆς ἀγγλικῆς ἀστυνομίας καὶ κοινωνίας.

Ὁ Φρ. Μωριάκ προλογίζοντας τὸ φημισμένο βιβλίο του «Ἡ Δύναμη καὶ ἡ Δόξα» παρατηρεῖ μὲ πολλὴν ὀξυδέρκεια: «Αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀπευθύνεται ἀπὸ τῆ Θεῖα Πρόνοια στὴ γενιὰ πὺν τὴν πνίγει ὁ παραλογισμὸς ἐνὸς τρελοῦ κόσμου. Ὁ Γκράχαμ Γκρήν θὰ ἀποκαλύψει ἴσως στοὺς νέους σύγχρονους τοῦ Καμὺ καὶ τοῦ Σάρτρ -ἀπελλιμένα θύματα μιᾶς γελοίας ἐλευθερίας- ὅτι αὐτὸς ὁ παραλογισμὸς δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα παρὰ ἡ παραφροσύνη μιᾶς ἀγάπης δίχως ὄρια». Καὶ ὁ δικὸς μας λογοτέχνης καὶ κριτικός Γιάννης Χατζίνης παρατηρεῖ στὴ «Νέα Ἑστία» τοῦ 1951, ὅτι «ὄπως ὁ Σάρτρ, ὁ Μάλρω, ὁ Καμὺ, ὁ Φῶκνερ, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, εἶναι ὁ Γκρήν ἓνα παιδί τῆς βασανισμένης ἐποχῆς μας. Καὶ ὅ,τι μπορεῖ νὰ μᾶς ἔλκει περισσότερο πρὸς αὐτοὺς εἶναι ἡ δραματικὴ τους μοῖρα νὰ ἐκφράσουν ἓνα δράμα πὺν συντελεῖται καὶ πὺν ἡ λύση του παραμένει ἀγνωστή. Συγγράφουν, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, τὸ χρονικὸ τῆς ἐποχῆς μας, μιᾶς ἐποχῆς τόσο πλούσιας σὲ γεγονότα, τόσο συμπυκνωμένης καὶ ἐκρηκτικῆς, ὥστε ἡ φαντασία νὰ

χάνει, μπροστὰ σ' αὐτὴν, ὅλη τὴν πατροπαράδοτη δύναμή της. Συγγράφουν κατὰ συνέπεια, ὑποχρεωμένοι νὰ ξαναπλάθουν ἀδιάκοπα τὴν καθημερινότητα, ἀναζητώντας τὸ πραγματικὸ τῆς νόημα».

Ὁ Γκρήν εἶχε ἐπισκεφεῖ τὸ 1951 τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶχε ἐκφράσει τὸν ἐνθουσιασμό του γιὰ τὸ λαὸ μας, γιὰ τὶς ἀρχαιότητές μας καὶ γιὰ τοὺς συγγραφεῖς μας. Ὑπῆρξε ἐπανελημμένα ὑποψήφιος γιὰ τὸ Βραβεῖο Νόμπελ τῆς Λογοτεχνίας, ἀλλὰ δὲ στάθηκε τυχερὸς νὰ ἀποκτήσει αὐτὴ τὴν ἀνώτατη ἀναγνώριση, παρὰ τὴ διεθνή φήμη του καὶ παρὰ τὴ μεγάλη κυκλοφορία τῶν βιβλίων καὶ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ἔργου του.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ Γκράχαμ Γκρήν, μὲ τὸ πολύτομο λογοτεχνικὸ ἔργο του, ἐξέφρασε σὲ πολὺ σημαντικὸ βαθμὸ τὸ δράμα, τὴν ἀγωνία καὶ τὴ μοῖρα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ὑπῆρξε ἔτσι ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους συγγραφεῖς τοῦ καιροῦ μας πὺν ἐξέφρασαν αὐθεντικὰ καὶ ρωμαλέα τὰ καυτὰ προβλήματα τοῦ παρόντος καὶ μὲ τὸ ἔργο τους ἀπέδωσαν πιστὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ δράμα τῆς χωρὶς Θεοῦ ἐποχῆς μας.

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

ΑΛΗΘΙΝΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ

*Τί ἐκπληξῆ, τί μεγαλεῖο!
Στὴν ἄλλη τὴ μεριά τοῦ τηλεφώνου,
ὁ πολὺς λευίτης.
Παρουσιάζεται μὲ περισσὴ ἀπλότητα, κι' ἀγάπη
μὲ τ' ὄνομά του μόνο.
Κι' ἄς διακονεῖ γιὰ μιὰ ζωὴ, στὸ Θυσιαστήριο.*

*Μὲ σεβαστοὺς Πατέρες, ὅπου μετερίζι,
ἀληθινὸς ποιμὲνας, ἀντιμετωπίζει,
ἡ Ἐκκλησία -στοὺς αἰῶνες- τόσες ἀθλιότητες,
διωγμούς, τὶς εἰρωνίες, τῶρα τὶς «ταυτότιες».*

Ε. Λ. Κ.

ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Κάποτε, μιὰ ἑλληνικὴ οἰκογένεια πῆρε μιὰ ἀγγλίδα καμαριέρα. Πεπειραμένη καὶ συνεπῆς στὴ δουλειά της, καθὼς ἔγραφαν τὰ συστατικά της. Δὲν χρειάστηκε συνελπίσθαι ἐνημέρωση γιὰ τὰ καθήκοντά της. Τὸ μόνο πού ρώτησε τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία ἦταν τί ὥρα παίρνουν τὸ πρωῖνὸ καὶ τὸ βραδυνὸ τους καὶ τί ὥρα κάνουν τὸ μπάνιο τους. Τῆς εἶπαν κάποιες ὥρες, χωρὶς νὰ ἔχουν φυσικὰ τὴν πρόθεση νὰ τὶς τηρήσουν καὶ ἀπαρεγκλίτως.

Ἔτσι, ὅταν ἡ καμαριέρα παρουσιάστηκε στὸν κύριο καὶ τοῦ εἶπε: «Τὸ μπάνιο σας εἶναι ἔτοιμο, κύριε», ἐκεῖνος δὲν εἶχε καμμιά διάθεση νὰ κάνει μπάνιο ἐκεῖνη τὴν ὥρα. Ἀργότερα, τὸ νερὸ εἶχε κρυώσει καὶ ἔπρεπε νὰ ξαναζεσταθῆ. Αὐτὸ ἐγένε μερικὲς φορές, ὥσπου ἡ ἀγγλίδα καμαριέρα παρουσιάστηκε ἕνα πρωῖ στὸν κύριο καὶ τὴν κυρία καὶ τοὺς εἶπε ὅτι παραιτεῖται ἀπὸ τὴ θέση της.

- Μὰ γιατί; ρώτησαν ἐκεῖνοι.

- Διότι δὲν μπορῶ νὰ δουλεύω χωρὶς πρόγραμμα.

Ἐκεῖ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ζήτημα. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μάθει νὰ δουλεύουμε «χωρὶς πρόγραμμα». Σπάνια προγραμματίζουμε ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμέρα τὶς δουλειές μας. Καὶ ἀκόμα πιὸ σπάνια ἐτοιμάζουμε ἕνα σημεῖωμα πού θὰ εἶναι ὁδηγός μας τὴν ἐπομένη. Φυσικά, οὔτε κουβέντα γιὰ προγραμματισμὸ τῆς ἰδιωτικῆς μας ζωῆς.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ ἔλλειψη προγράμματος. Εἶναι καὶ ἡ ἀπροθυμία μας νὰ τηρήσουμε τὸ οποιοδήποτε πρόγραμμα. Ἔτσι, ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀσυνέπειά μας στὰ ραντεβού μας. Δίνουμε ραντεβού στὶς 5 καὶ πάμε στὶς 6. Τὸ «ἀκαδημαϊκὸ τέταρτο» γίνεται ὥρα. Συνεργάζομαι μὲ ἕνα σιδηρουργό. Καλὸς στὴ δουλειά του. Πρόθυμος νὰ ἰκανοποιήσῃ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ πελάτη. Ἀκόμη καὶ τὶς ἰδιοτροπίες. Ἄλλὰ σοῦ δίνει ραντεβού τὴν Τρίτη τὸ πρωῖ καὶ ἂν ἔρθῃ τὴν Πέμπτη εἶσαι εὐχαριστημένος. Τὸ ραντεβού εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναμονῆς.

Καὶ τί νὰ ποῦμε γιὰ τὶς προσκλήσεις σὲ γεῦμα: Ἔχουμε πάψει πιά νὰ λέμε «στὶς 7» ἢ «στὶς 8». Γιατί κανένας δὲν ἔρχεται στὴν ὥρα του. Συνέπεια κι' αὐτὸ τῆς ἔλλειψης προγράμματος. Καθιερώσαμε, λοιπόν, τὸ περιθώριο τῆς μισῆς ὥρας. Λέμε «7 μὲ 7.30». Ἄλλὰ καὶ πάλι δὲν γίνεται τίποτα. Κοντὰ στὴ μισὴ ὥρα πάει καὶ ἄλλῃ μισή.

Θὰ μοῦ πῆτε: «Μὰ δὲν εἴμαστε καὶ Ἄγγλοι: Ἕλληνες εἴμαστε. Δὲν θὰ γίνουμε δούλοι τῆς ὥρας καὶ τοῦ προγράμματος». Καὶ βεβαίως δὲν εἴμαστε Ἄγγλοι. Καὶ βεβαίως ὁ κάθε λαὸς ἔχει τὰ χαρακτηριστικά του. Καὶ ἡ τήρησις τοῦ αὐστηροῦ προγράμματος εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ἄρνησις τῆς ἐλευθερίας μας. Ἄλλὰ δὲν θὰ πάθαινε καὶ τίποτα ἡ ἐλευθερία μας ἂν προσπαθούσαμε νὰ ἔχουμε κάποιο πρόγραμμα στὴ ζωὴ μας καὶ κάποια συνέπεια σ' αὐτὸ τὸ πρόγραμμα. Ὁ αὐτοπεριορισμὸς ποτὲ δὲν εἶναι ἄρνησις τῆς ἐλευθερίας. Ἄλλωστε, μακάρι νὰ μπορούσαμε νὰ μιμηθοῦμε τὶς καλὲς συνήθειες ἄλλων λαῶν ἀντὶ νὰ τοὺς εἰρωνευόμαστε γι' αὐτές. Θὰ εἴμασταν ἀσφαλῶς καλύτεροι καὶ ἡ ζωὴ μας θὰ ἦταν προγραμματισμένη καὶ περισσότερο συνεπῆς. Ξέρετε τί θὰ πῆ νὰ κλείνεσαι μέσα στὸ σπῆτι ὀλόκληρη τὴν ἡμέρα, περιμένοντας τὸν σιδηρουργό; Τότε καταλαβαίνετε τί θὰ πῆ ἔλλειψις προγραμματισμοῦ καί, ὡς ἐκ τούτου, ἀσυνέπεια.

Λοιπόν; Τί λέτε; Μὲ πρόγραμμα ἢ χωρὶς πρόγραμμα; Διαλέγετε καὶ παίρνετε. Ἄλλὰ ὅσο καὶ ἂν τὸ «χωρὶς πρόγραμμα» μᾶς θυμίζει τὴν παλῆν ὥραία ἐκπομπὴ τῆς Μαρίας Ρεζάν «ἔτσι, χωρὶς πρόγραμμα», δὲν παύει νὰ μᾶς δημιουργεῖ προβλήματα. Προβλήματα πού μεγαλώνουν ὅσο ἡ ζωὴ μας γίνεται πιὸ πολύπλοκη καὶ πιὸ ἀπαιτητικὴ ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐλεύθερο χρόνο μας. Πού στενεύει ὅλο καὶ περισσότερο, πού γίνεται γι' αὐτὸ ὅλο καὶ πιὸ πολύτιμος καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸν χάνουμε ἔτσι, χωρὶς πρόγραμμα.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Ὁ μήνας Δεκέμβριος τοῦ τρέχοντος ἔτους εἶναι ὁ τελευταῖος τῆς κυκλοφορίας τῆς δραχμῆς ὡς ἐθνικοῦ νομίσματος, ἐν ᾧ τῆς ἀντικαταστάσεώς της μὲ τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν ἐνιαῖο νόμισμα τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, τὸ γνωστὸν Εὐρώ. Ἡ θεμελιώδης αὐτὴ νομισματικὴ μεταρρύθμιση εἶναι μιὰ -ἄς τὸ εὐχηθοῦμε- μικρῆς σημασίας ἀπόρριψη τῆς ἐθνικῆς μας παραδόσεως.

Ὅμως ἡ ἐπὶ θύραις νομισματικὴ ἐνοποίηση τῶν κρατῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ἐπαναφέρει στὴν ἐπικαιρότητα καὶ τὸ ἀπὸ καιροῦ συζητημένο πρόβλημα, δηλαδὴ τοῦ ἐνδεχόμενου τῆς ἀπώλειας τῆς ἐθνικῆς μας φυσιογνωμίας καὶ τῆς πολιτιστικῆς μας ταυτότητας μέσα στὴν εὐρύτερη κοινωνία τῶν ἐθνῶν τῆς Ε. Ε. Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὴν χάρτα τῶν θεμελιωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἡ ὁποία ψηφίσθηκε ἀπὸ τὴν Σύνοδο Κορυφῆς τῆν ἡγετῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως τὸ παρελθὸν ἔτος στὴν Νίκαια, ἀφαιρέθηκε, ὕστερα ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Ζάκ Σιράκ, κάθε ἀναφορὰ στὴν Χριστιανικὴ Θρησκεία ἢ στὴν ἐν γένει θρησκευτικὴ παράδοση, ὡς παράγοντα διαμορφώσεως κοινῆς συνειδήσεως τῶν πολιτῶν τῆς Εὐρώπης, πράγμα τὸ ὁποῖο ἐκφράζει τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα καὶ τὶς διαθέσεις τῶν ἡγετῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἐνισχύει τὴν ἀνησυχία γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πειράματος πρὸς τὴν ἐνοποίηση τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἶναι ἡ ἔλλειψη συνειδήσεως τῶν ἡγετῶν αὐτῶν, ὅτι χωρὶς τὴν θεμελίωση τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ε. Ε. σὲ γερῆς πνευματικὲς βάσεις τὸ αἶσιον ἀποτελεσμα τοῦ ἐγγεῖρηματος αὐτοῦ εἶναι λιαν ἀμφίβολον.

Εἰδικώτερα γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας, χωρὶς τὴν ἐπιστροφή στὶς ρίζες μας, βασικὴ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ οἰκοδομήσουμε τίποτε τὸ στα-

θερὸ καὶ μόνιμο, οὔτε πολίτευμα, οὔτε νόμους, οὔτε Παιδεία, οὔτε οἰκονομία, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσουμε τὴν αὐτοσυνειδησία, τὴν ὁποία ἀπαιτεῖ ἡ κρίσιμη αὐτὴ ὥρα τῆς ἱστορίας. Ἡ ἐπιστροφή στὶς ρίζες μας μεταξὺ τῶν ἄλλων, σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν γοητεία τῆς Κίρκης, ποὺ λέγεται εὐημερία -μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου- καὶ ἡ ὁποία προβάλλεται συνήθως ὡς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι ἡ εὐημερία ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς ἐνὸς λαοῦ ἀλλὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἔργων πολιτισμοῦ, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάδειξη. Τοῦτο ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιδίωξή μας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ νέο ἀγώνισμα στοῦ ὁποῖο καλεῖται νὰ ἀναδυθῆ ὁ νέος ἑλληνισμὸς στὶς ἀρχές τοῦ νέου αἰῶνα. Δὲν εἶναι λίγοι οἱ αὐτοαποκαλούμενοι «προοδευτικοί» οἱ ὁποῖοι μία τέτοια πρόθεση θὰ θελήσουν νὰ τὴν χαρακτηρίσουν ὡς προσκόλλησι στοῦ συντηρητικὸ πνεῦμα ἢ ὡς προγονοπληξία.

Καὶ ὅμως στὴν ἔνστασι αὐτὴ «τῶν προοδευτικῶν» ὁ νομπελίστας ποιητῆς Γιώργος Σεφέρης δίνει τὴν ἐξῆς ἀπάντησι: «Εἴμαστε ἓνας λαὸς μὲ παλικάρια καὶ ψυχῆ, ποὺ κράτησε τὰ βαθιὰ κοιτάσματα τῆς μνήμης του σὲ καιροὺς ἀκμῆς καὶ σὲ αἰῶνες διωγμῶν καὶ ἄδειων λόγων. Τώρα ποὺ ὁ τριγυρινὸς μας κόσμος μοιάζει νὰ θέλει νὰ μᾶς κάνει τροφίμους ἐνὸς οἰκουμενικοῦ πανδοχείου, θὰ τὴν ἀπαρνηθοῦμε ἄραγε αὐτὴ τὴν μνήμη; Θὰ τὸ παραδεχθοῦμε τάχα νὰ γίνουμε ἀπόκληροι; Δὲν γυρεύω μῆτε τὸ σταμάτημα, μῆτε τὸ γύρισμα πρὸς τὰ πίσω γυρεύω τὸν νοῦ, τὴν εὐαισθησία καὶ τὸ κουράγιο τῶν ἀνθρώπων ποὺ προχωροῦν ἐμπρός».

Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα θὰ διασκεδασθῆ ἡ εὐλογία ἀνησυχία μήπως τὸ Γένος στοῦ πρόσωπο τῆς παρούσας γενεᾶς τῶν Ἑλλήνων φανεῖ ὀλιγώτερο ἀνθεκτικὸ στοῦ ἀφελληνιστικὸ κύμα τῆς ἱστορίας στοὺς καιροὺς ποὺ διερχόμαστε.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

Τὰ γεγονότα τῆς 11ης Σεπτεμβρίου στὴν Νέα Ὑόρκη καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀντίδραση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῶν συμμάχων τῶν μὲ τοὺς βομβαρδισμοὺς στὸ Ἀφγανιστάν φέρνουν τὸν Samuel Huntington στὴν ἐπικαιρότητα μὲ τὴν θεωρία του γιὰ τὴν σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν. Εἶναι ἴσως πρόωρο νὰ σχολιάσει κανεὶς τὴν ὀρθότητα τῆς θεωρίας αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ πολεμικὴ δραστηριότητα καὶ τὸ διπλωματικὸ παρασκήνιο τῶν τελευταίων μηνῶν δὲν εἶναι τελείως ἄσχετο καὶ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς παραγωγῆς πετρελαίου στὴν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ στὴν Κασπία θάλασσα.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖο εἶναι ἄξιο λόγου ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς γιὰ τὴν θεωρία τοῦ Huntington εἶναι ἡ ἄποψη του, ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ὅτι αὐτὴ ὡς πολιτιστικὸ στοιχεῖο καθορίζει τὴν πολιτικὴ μας θέση καὶ τὴν θέση μας στὸν διεθνή χῶρο. Φαντασθεῖτε κατόπιν τούτου τὴν ἐκπληξη καὶ τὴν δυσαρέ-

σκεια τῆς ἐλληνικῆς «προοδευτικῆς» διανοήσεως, ὅταν ἐμφανίζεται κάποιος τόσο διάσημος καὶ μὲ τέτοια ἐμβέλεια λόγου διανοητῆς νὰ πεῖ αὐτὴν τὴν ἀλήθεια.

Μὲ ἄλλα λόγια ἕνας τόσο περιφρονημένος παράγων ἢ ἕνας παράγων, τὸν ὁποῖον ἔχουμε θεωρήσει ὡς κοινωνία καὶ ὡς κράτος ἀπὸ τῆς συστάσεώς του πρὸ 170 ἐτῶν, ὡς δευτερεύοντα, ὡς κάτι τὸ φολκλορικό, ἢ κάτι τέλος πάντων ὄχι καίριας σημασίας γιὰ τὴν ζωὴ μας, ἔρχεται ἕνας διάσημος ξένος μελετητῆς νὰ τὸ προβάλλει ὡς στοιχεῖο ταυτότητας καὶ μὲ βάση τὸ στοιχεῖο αὐτὸ πλέον νὰ μᾶς κρίνει καὶ νὰ μᾶς κατατάσσει.

Κατόπιν τούτων εἶναι χρέος ὡς Ἐκκλησία, ὡς κοινωνία, γιατί ὄχι καὶ ὡς Κράτος νὰ συνειδητοποιήσουμε αὐτὴν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἐξαγάγουμε τὰ συμπεράσματα της, ὥστε τὸ μήνυμα ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη μας καὶ Διδασκαλία νὰ συνεγείρει τὸν λαὸ καὶ τὴν ἡγεσία γιὰ νὰ γίνῃ τρόπος ζωῆς τόσο στὸν Δημόσιο βίο ὅσο καὶ στὴν ἰδιωτικὴ πρακτικὴ.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ

Οἱ πρωτεύουσες τῶν χριστιανικῶν λαῶν τοῦ κόσμου προετοιμάζουν τὸ στολισμὸ τους. Μερικὲς τὸν ὀλοκλήρωσαν κιόλας γιὰ τὴ μεγάλη γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Ξεχνοῦν ἴσως τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ποὺ «ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών», γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν πνευματικὸ θάνατο. Ξεχνᾶμε ὅλοι μας πῶς τὸ «βρέφος» Ἰησοῦς εἶναι ὁ σωτήρας μας. Αὐτὸς ποὺ ἄλλαξε τὴν ἱστορία τοῦ πρόσκαιρου χρόνου καὶ χάρισε στὸν ἄνθρωπο τὴν αἰώνια ζωὴ. Ἔτσι ἡ ὑποδοχὴ ποὺ προετοιμάζουμε εἶναι μόνον ἢ ἴσως μόνον ἔξωτερικὴ. Ὅμως τὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ πρέπει νὰ τὸ πάρουμε πολὺ σοβαρά. Κι ὅσοι ἀμφιβάλουν ἄς τὸ ξανασκεφθοῦν. Ὅσοι προβληματίστηκαν καὶ πῆραν

μιὰ σταθερὴ ἀπόφαση, ἄς εἶναι βέβαιοι πῶς ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου καὶ ἡ προσωπικὴ μας εἰρήνη εἶναι ἀπλῶς ζήτημα συντονισμοῦ τῶν σκέψεων, τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν πράξεων μας πρὸς τὸ θέλημα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ. Ἄλλιῶς μὴν περιμένουμε βελτιώσεις στὴ ζωὴ μας ὅταν αὐτὲς ἔχουν ἄλλες ἀφετηρίες.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Ὁ πόλεμος στὸ Ἀφγανιστάν συνεχίζεται καὶ μᾶλλον προβλέπεται μακρὸς. Κι ὅμως οἱ ἐμπόλεμοι ἀπὸ τὴ Δύση ἔχουμε μιὰ πίστη ποὺ στηρίζεται πάνω στὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων. Στὴν εἰρήνη. Γιατί ὁ Χριστὸς ἐξηγείει τὴν «ἐπι γῆς εἰρήνην». Νὰ μὴν ὑπολόγισε σωστὰ τὴν κατάλληλη χρονικὴ στιγμή; Ἀπίθανο, ἀφοῦ τὸ μήνυμα αὐτὸ ἔχει διαχρονικὴ ἀξία. Τώρα γιὰ μᾶς εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε μὲ καθαρό

μάτι τὸ σκοπὸ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τὴν ἀξία της γιὰ τὴν ὁποία ὁ σαρκῶθεις Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ μᾶς ἐπαναφέρει στὴν δυνατότητα τῆς αἰώνιας ζωῆς.

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Ἡ Γῆ ὁλόκληρη εἶναι ζωσμένη μὲ σύρματα καὶ ἀσυρμάτους. Μὲ δορυφόρους ὑψηλῆς ψηφιακῆς τεχνολογίας, μὲ σταθερὰ καὶ κινητὰ τηλέφωνα, ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὲς μὲ καταπληκτικὲς ταχύτητες ἐπεξεργασίας δεδομένων, μὲ τηλεοράσεις καὶ βιντεοσκοπήσεις, πολυμέσα καὶ ἴντερνετ αὐτοῦ τοῦ παγκόσμιου διαδικτύου ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν. Ὁ σύγχρονος κόσμος βομβαρδίζεται ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ πληροφορίες ποὺ

μεταδίδονται ἢ παράγονται ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης.

Πόσο ὅμως ἀξιόπιστα εἶναι αὐτὰ τὰ μέσα ἐνημέρωσης; Ποιὸ σκοπὸ ἐξυπηρετοῦν κάθε φορὰ καὶ τίνος τὰ συμφέροντα κυρίως οικονομικά, ἐξυπηρετοῦν; Ὑπάρχει ἴσως κάποιος ἔλεγχος στὴν ἀκρίβεια τῶν μεταδιδόμενων πληροφοριῶν ἢ μήπως ὄχι; καὶ ποιὲς εἶναι οἱ ἐπιπτώσεις σὲ μιὰ κοινωνία ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν καὶ κινοῦνται στὸ προσκήνιο τῆς καθημερινῆς ἐπικαιρότητας; Καὶ πῶς ἀντιδρᾷ κανεὶς ὅταν οἱ «εἰδήσεις» διαψεύδονται ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειά τους; Τὸ θέμα φυσικὰ δὲν εἶναι τόσο ἀπλό. Καὶ πρέπει πάντα νὰ ἔχουμε τὰ μάτια μας «δεκατέσσερα».

Σ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

*Βρῆκα τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς μου ἀνοικτὴ
ἀργὰ χθὲς τὸ ἀπόγευμα, σούρουπο,
μπῆκα καὶ κάθησα δεξιά, μόνος.
Ἄφησα ἔξω τὸν συγκλονισμό μου
γιὰ τὴν ἀνθρώπινη θυσία τῶν διδύμων πύργων.
Ξέχασα γιὰ λίγο τὴν βάσανον τῆς ἡμέρας.
Δὲν θυμήθηκα τίποτα ἀπὸ ὅσα «εἰς μάτην»,
προσπαθῶ νὰ κουβεντιάσω μὲ τὰ «σύγχρονα» παιδιὰ μου,
οὔτε κἂν τὶς ἀμαρτίες μου, ποὺ μὲ κυνηγᾶνε,
δὲν τόλμησα νὰ ἀπαριθμήσω ἀπόψε,
ἐνώπιόν Σου, Κύριε.
Ἐκλείσω τὰ μάτια μου γιὰ νὰ αὐξήσω τὸ σκοτάδι,
κι' ἔβαλα τὰ χέρια μου στὸ πρόσωπό μου,
γιὰ νὰ κάνω τὴ νύχτα ἀπόλυτη.
Μόνον ἔτσι μπόρεσα νὰ Σὲ δῶ, Θεέ μου,
συντροφιά μὲ τὶς μυρωδιὲς τῶν εἰκόνων,
τῶν κεριῶν, τοῦ θυμιάματος.
Μὰ γιὰ ποιὸ θρησκευτικὸ φονταμενταλισμὸ μοῦ μιλάνε;
Ἐγὼ μόνον ξέρω τὴ σημαίνει γιὰ μένα,
Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία,
Δυὸ τετράγωνα μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι μου.*

Ε. Ι. ΝΙΣΤΕΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀγαπητὲς «Ἀκτίνες»

Μὲ ἀφορμὴ τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Μ. Θ. Μηλίγκου «Ἡ Ἱατρικὴ τῆς Προσωπικότητος στὴν Ἑλλάδα» (Ἀκτίνες, Ὀκτώβριος 2001) θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

Ἡ πρώτη παρατήρησή μου εἶναι ἡ Ἀθηνοκεντρικὴ γραμμὴ καὶ τοῦ κ. Μηλίγκου, γιὰ τὸν ὁποῖο μόνον Ἀθηναῖοι Ἱατροὶ ἀσκοῦν «Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου ἢ τῆς Προσωπικότητος». Τοῦ ὑπενθυμίζω πὼς ἀπὸ τὴ Χ.Φ.Ε. Θεσσαλονίκης ξεπήδησαν δεκάδες ἱατροί, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον στὴ βόρεια Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση προσπαθοῦν νὰ ἀσκῆσουν ἀνθρωπιστικὴ Ἱατρικὴ, γιὰτὶ βλέπουν τὸν ἄρρωστο (-στη) ὡς Πρόσωπο, ὡς ψυχοσωματικὸ σύνολο. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς Ἱατροὺς αὐτοὺς ἔχουν πάρει καὶ πτυχίον Θεολογίας, γιὰτὶ χρειάζεται καὶ ἡ βαθύτερη γνώση τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως. Καὶ δυστυχῶς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Ἱατροὺς τῆς Β. Ἑλλάδας δὲν μνημονεύεται κανένας. Ἦδη ἔχει ὠριμάσει στοὺς Ἱατροὺς αὐτοὺς ἡ ἰδέα ἴδρυσης εταιρείας μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐταιρεία Ἱατρικῆς τοῦ Προσώπου» γιὰτὶ πρέπει νὰ ἀκούγεται μὲ συνέδρια, δημοσιεύσεις καὶ νὰ προβάλεται ἡ πνευματικὴ διάσταση τῆς Ἱατρικῆς, ἡ πνευματικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς, καθὼς τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὴν πρόοδο τῆς Γενετικῆς ἔχουν ἐμφανιστεῖ πολὺπλοκα ἱατρικά, ἠθικά, νομικά καὶ ἄλλα προβλήματα. Φαίνεται πὼς οἱ ὅποιες Ἐπιτροπὲς «Βιοηθικῆς» δὲν ἀρκοῦν, ἂν σ' αὐτὲς δὲν συμμετέχουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἂν ἐκλείψει «ὁ φόβος Θεοῦ».

Ἡ δευτέρη παρατήρησή μου εἶναι ὅτι «ἀπανθρωπισμός» τῆς Ἱατρικῆς δὲν ὑπάρχει μόνον στὶς «ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις», γιὰτὶ εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλους ἡ μεγάλη διαφθορὰ καὶ σήψη ποὺ ὑπάρχει καὶ στὶς «δημόσιες ἐπιχειρήσεις ὑγείας» τοῦ ΕΣΥ μὲ τὰ «φακελλάκια» καὶ τὴν ἔλλειψη ἀγάπης πρὸς τοὺς πάσχοντες ποὺ ἀδυνατοῦν νὰ πληρῶσουν.

Χωρὶς νὰ παρορῶνται τὰ οικονομικὰ προβλήματα τῶν Ἱατρῶν, χρειάζονται σήμερὰ Ἱατροὶ ποὺ θὰ ἐμπέονται ἀπὸ τὴν Ἱποκράτειο συναισθηματικὴ ἀντίληψη καὶ τὴν χριστιανικὴ ἀγάπη, ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ ἀείμνηστος Μαρίνος Γερούλανος, ποὺ θὰ ἀσκοῦν «Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου».

Ἀναμφίβολα πολλοὶ Ἱατροὶ ἀθόρυβα ἀσκοῦν «Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου». Ὑπάρχουν ἐπίσης σποραδικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου ὅπως ἡ ἡμερίδα «Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ἀσθενοῦς ὡς προσώπου» (βλ. Ἀκτίνες, Ἰούνιος 1991), ἡ ἡμερίδα «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἱατρικὴ πράξη» (Ἀκτίνες, Ἰούνιος 1995). Ἐπίσης ἀνακοινώσεις σὲ πανελλήνια συνέδρια, ὅπως «Ἡ Ψυχοσωματικὴ θεώρηση τῆς ὑγείας τῆς μετεμμηνοπαυσιακῆς γυναίκας» (24 - 26.9.1999, Θεσσαλονίκη, Α' Βαλκανικὸ Συνέδριον Μ/Γ), «Ἡ Ψυχοσωματικὴ θεώρηση τῆς ὑγείας τῆς Γυναίκας» (25 - 28/5/2000, Θεσσαλονίκη, 8ο Πανελλήνιο Συνέδριον Μ/Γ) καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀνακοινώσεις συμπληρωμέναι μὲ τὴν Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἄρθρα καὶ στὴ τελευταία δεκαετία. Ὅμως οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς δὲν ἀρκοῦν γιὰτὶ σχεδὸν ξεχνιοῦνται γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει συνέχεια.

Γιὰτὸ χρειάζεται ἡ καταγραφή ὅλων τῶν Ἱατρῶν ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴ Χ.Φ.Ε.

ἀπὸ τῆ Χριστιανικῆ κίνηση, ἀπὸ τῆ Χριστιανικῆ Ἐνωση Ἐπιστημόνων (Χ.Ε.Ε.) καὶ ἡ πρόσκλησή τους σὲ πανελλήνιο συνέδριο τὸ φθινόπωρο τοῦ 2002, καὶ μάλιστα στὴ Θεσσαλονίκη, καὶ ἡ ἴδρυσή στὴ χώρα μας ἑνὸς συλλογικοῦ φορέα μετὴν ἐπωνυμία «Ἐταιρεία Ἱατρικῆ τοῦ Προσώπου». Φυσικὰ θὰ καλέσουμε καὶ φίλους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Θὰ πρέπει νὰ ἐτοιμασθεῖ καὶ τὸ Καταστατικὸ τῆς Ἐταιρείας καὶ νὰ ὀριστεῖ ἓνα προσωρινὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο. Ἡ ὄλη προσπάθεια προτείνω νὰ τεθεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία καὶ καθοδήγησή τοῦ Ὁμ. Καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Δαΐκου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴ γνώμη μου ἴσταται πρὸ πάντων καὶ ἀπὸ τὸν Πῶλ Τουρνιέ, μετὴν ὑψηλὸ κῆρος του ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικόν, γιατί τυγχάνει γενικῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ Ἱατρικοῦ κόσμου τῆς χώρας μας.

Χρειάζεται λοιπὸν ἓνα νέο ξεκίνημα μετὴν ἀρχὴ τῆς νέας χιλιετίας. Χρειάζεται ὀργανωμένη, συστηματικὴ, συλλογικὴ προσπάθεια. Πρέπει νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὰ ἀνασταλτικὰ σύνδρομα τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τὸ ὑλιστικὸ πνεῦμα ποὺ ἐπιχειρεῖται μετὴν παγκοσμιοποίηση. Ἴσως νὰ φαίνεται αὐτὴ ἡ πρότασις - ἰδέα μιὰ νέα μεγάλη οὐτοπία. Πολλοὶ πιστεύουν πὼς δὲν εἶναι, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ πὼς χωρὶς τοὺς οὐτοπιστῆς δὲν θὰ ὑπῆρχε πρόοδος καὶ πολιτισμὸς. Δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ σιωποῦμε, νὰ ἀδρανοῦμε, καθὼς στὸν νέο αἰῶνα ὄλα ἀλλάζουν. Χρειάζεται ἀρετὴ, τόλμη καὶ ἐνθουσιασμὸς τὸ νέο ξεκίνημα, καὶ πιστεύουμε οἱ περισσότεροι ὅτι τὰ διαθέτουν οἱ Ἕλληνες Ἱατροί.

Με φίλικους χαιρετισμοὺς
Δρ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΙΜΟΘΕΑΔΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἄγαπητὲς «Ἀκτῖνες»

Σὲ ὅσα ἀπολύτως ὠσωτὰ διατυπῶναι ὁ κ. Ἰω. Τσέντος στὸ ἄρθρο του στὸ τεῦχος

Ἰουνίου περὶ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω τὰ παρακάτω, τὰ ὁποῖα ἄλλωστε βγαίνουν καὶ σὺν συμπέρασμα ἀπὸ τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο:

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἀντιμετώπισε τὰ δύο μεγάλα ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ σχετικὰ μετὸν κόσμον, τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπον. Τὸ ἐρώτημα πῶς; (Πῶς ἔγιναν ὄλα αὐτὰ) καὶ τὸ ἐρώτημα γιατί; (Ποῖος ὁ λόγος, ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου καὶ ἡμῶν, μετὴν ὁποῖο σχετίζεται καὶ τὸ πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα).

Στὸ ἐρώτημα “πῶς” ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἡρακλείτου, Ἀναξαγόρα, Δημοκρίτου, Ἀριστοτέλους, ἀφοῦ τὸ δούλεψε κάπως, παρέδωσε τὴ σκυτάλη στὴν ἐπιστήμη ἢ ὁποῖα ἔκτοτε τὸ δουλεῖ καὶ προχωρεῖ συνεχῶς, μὴ μπορῶντας μόνον ν’ ἀντιμετώπισῃ τὸ ζήτημα τῆς ἀρχικῆς αἰτίας.

Στὸ ἐρώτημα “γιατί” ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία τοῦ Πυθαγόρα, Σωκράτη, Πλάτωνα, Στωϊκῶν, Ἐπικούρου, ἀφοῦ τὸ δούλεψε, ἔφθασε σ’ ἓνα σημεῖο πέρα ἀπ’ τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ ὁ ἄνθρωπος μετὴν λογικὴ τῆς φυσικῆς ἐμπειρίας. Ἐφθασε σ’ ἓναν “φράκτη” κατὰ Τσιριντάνην. Ὁ φράκτης εἶναι γιὰ τὴ λογικὴ σκέψη ἀδιαπέραστος. Τὸ μόνον μέσο γιὰ νὰ ὑπερπηδηθῇ εἶναι ὁ μυστικισμὸς καὶ γι’ αὐτὸ κατέφυγαν σ’ αὐτὸν οἱ Νεοπλατωνικοί.

Τὰ παραπάνω ἔγιναν ἀντιληπτὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς γι’ αὐτὸ ἀγκάλιασε τὴν πίστη, ποὺ εἶναι μυστικισμὸς πολὺ ἀνωτέρας ποιότητος ἀπὸ αὐτὸν τῶν νεοπλατωνικῶν. Ἡ πίστη δὲν σβῆνει τὰ ὅσα ἡ φιλοσοφία κατέγραψε, ἀπλῶς καλύπτει τὶς ἐλλείψεις τῆς, ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖ ποὺ ἐκεῖνη δὲν μπόρεσε νὰ τὸν προχωρήσῃ καὶ μαζί μ’ ἐκεῖνην ἀποτελεῖ ἀρμονικὸ σύνολο, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν περικλοπὴ τοῦ κ. Τατάκη ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Τσέντος.

Ὁ πολιτισμὸς λοιπὸν ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφία καὶ ἀπ’ ἐκεῖ ποὺ αὐτὴ σταματᾷ καὶ πέρα, στηρίζεται στὴ χρι-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2001

Γ. ΜΕΛΕΤΗΣ: «Ἡ κουλτούρα δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπο» σελ. 73 - 74, «Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων» σελ. 105 - 106, «Ἀστέρι στὴν ἀσέληνη νύχτα» σελ. 297 - 298.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δημ. Ν. Παπαθανασόπουλου: «Εἰκόνες τοῦ χρόνου κατὰ τὸν Al. Carrel» σελ. 26. Δημ. Α. Βαλληρόα: «Ἀξιολόγηση καὶ ἀξιοποίηση τῶν Ἑλληνικῶν πολιτιστικῶν θησαυρῶν» σελ. 3 - 9, 50 - 56. Βασ. Ν. Μανιμάνη: «Οἱ Δημοσιογράφοι καὶ οἱ θεωρίες τους» σελ. 21 - 25, 57 - 69. Μιχ. Θ. Μηλίγκου: «Ὅταν οἱ γιατροὶ στοχάζονται (Ἀπὸ τὴν Ἱπποκρατικὴ σκέψη ὡς τὴ γνώση τοῦ γονιδιώματος)» σελ. 41 - 48. Ἀποστ. Ι. Πάσχου: «Ἡ Ἱατρικὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ διαρκὲς παρῶν» σελ. 90 - 93. Ἡλία Κ. Κατσούφη: «Ἐπιστῆμες, τεχνολογίες αἰχμῆς καὶ Ὁρθόδοξία» σελ. 108 - 113. Χριστ. Μαλιώρα: «Ἐμπειρικὲς διατυπώσεις ἀπὸ τὴν καθημε-

ρινὴ ἐπαφὴ ἀσθενοῦς - Φαρμακοποιοῦ» σελ. 122 - 125. Δρ. Ἀφροδίτη Ραγιᾶ: «Ψυχολογικὴ ἔντασις καὶ ὑγεία» σελ. 144 - 149. Γεωργ. Δ. Μαραγκοῦ: «Τὸ πνευματικὸ ἱστορικὸ τοῦ ἀσθενοῦς, στὴν ἱατρικὴ πράξη» σελ. 150 - 151. Ἀθ. Β. Ἀθραμίδη: «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα στὴν ἱατρικὴ ἐπιστῆμη» σελ. 181 - 184. Δ. Αὐγερινοῦ: «Ἡ Παιδεία ἐνὸς μεγάλου» σελ. 215 - 219. Μιχ. Θ. Μηλίγκου: «Ἡ Ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος στὴν Ἑλλάδα» σελ. 242 - 247. Ἰωάν. Τσέντου: «Ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος Ἑλληνες στὴν Πατερικὴ Γραμματεία» σελ. 265 - 268. Χρ. Γιαμβριᾶ: «Ἡ Ἐκκλησία στὴν ἐπικαιρότητα τῆς Ἐπιστήμης» σελ. 299 - 305.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Αὐγερινοῦ: «Ἀναζητήσεις στὸ Λυρικὸ Θεᾶτρο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα» σελ. 14 - 20. Χρυστ. Α. Φιαμέγκου: «Ἡ συμβολὴ τῶν ἐμπόρων στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ

στιανικὴ πίστη σωστὰ λέγεται "Ἑλληνοχριστιανικός". Αὐτὸν ζοῦμε σήμερα.

Τώρα, διάφορες ἐκδηλώσεις φανατισμοῦ καὶ κακίας δὲν λείπουν ποτὲ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὲς ὅμως δὲν ἀναιροῦν αὐτὸ τὸ γενικὸ πλαίσιο τῆς Ἱστορίας.

Μετὰ τιμῆς
Θ. Β. ΚΕΤΣΕΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Κύριε Διευθυντά

Εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», τυγχάνω συνδρομητῆς, καὶ στὸ ὑπ' ἀρ. 621, Μαΐου 2001 τεύχος ὁ κ. Σταθάκης, ἀναφέρεται στὴν Ἐθνικὴ Μνήμη καὶ ἀναφέρει γιὰ τὴν μάχη τῆς Κρήτης, ὅτι ἔλαβαν μέρος ἐκτὸς τοῦ Βρετανικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος, ἡ

Σχολὴ Εὐελπίδων καὶ ἐλάχιστες Μονάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καθὼς καὶ ὀλόκληρος ὁ λαὸς τῆς Κρήτης. Διὰ τὴν Χωροφυλακὴν, δὲν ἀναφέρει τίποτε. Δὲν ἐκφράζω πικρίαν, ἀπλῶς ὁ κ. Σταθάκης, τοῦ ὁποίου τὶς δημοσιεύσεις παρακολουθῶ ἀνελλιπῶς, παρέλειψε προφανῶς, νὰ μνημονεύσει καὶ τὴν Χωροφυλακὴν, διότι δὲν φαντάζομαι πῶς ἀγνοεῖ τοῦτο. Στὸ Ρέθυμνο ἔχει ἀνεγερθεῖ ἀπὸ τότε, περίλαμπρον Μνημεῖον καὶ κάθε χρόνον τιμᾶται ἡ θυσία τῶν ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς. Οἱ θυσίαι τῆς Χωροφυλακῆς στὴν Κρήτη δικαιοῦνται τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀρμόζουσας θέσης στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ ΤΕΡΖΗΣ
Υποστράτηγος Χωρ/κῆς ἑ. ἀ.

ζυγό» σελ. 77 - 82. *Άθηνᾶς Α. Καραμπέτσου*: «Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Μακρουγιάννη» σελ. 83 - 84. *Ν. Β. Δρανδάκη*: «Ἡ ἐκθεση “Μήτηρ Θεοῦ”» σελ. 100. *Ε. Ι. Ἀρτεμάκη*: «Ὁ Μπολέτοης καὶ ἡ Κύπρος» σελ. 118 - 119. *Δημ. Λιαρομμάτη*: «20 χρόνια ἀπὸ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση» σελ. 120. *Παναγ. Γ. Νικολόπουλου*: «Ἡ ἐπιστροφή τῆς Ἐλευθερίας εἰς τὴν Ἑλλάδα» σελ. 137 - 143, 174 - 180. *Ἰωάννη Κ. Τσέντου*: «Χριστιανισμὸς καὶ Ἑλληνικὴ παιδεία» σελ. 152 - 159. *Δημ. Δ. Παπαθανασόπουλου*: «Ἑλληνικὴ ἢ φυσιογνωμία τοῦ Βυζαντίου». *Σ. Β. Παπασπυρόπουλου*: «Ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ Εὐρώπη» σελ. 162 - 163. *Βασίλ. Κ. Σταθάκη*: «Ἑλλάδα καὶ Εὐρώπη» σελ. 169 - 173. *Ἐλένης Λυκούρη - Λαζάρου*: «Συμβολὴ τῶν ἀρχαίων στὴν ἔθνολογικὴ διερεύνηση τῆς πληθυσμικῆς συνθέσεως περιοχῶν» σελ. 185 - 189. *Ἰωάν. Τσέντου*: «Χριστιανισμὸς καὶ Ἑλληνισμὸς», «Τὸ κλεισμο τῶν σχολῶν τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν Ἰουλιανό» σελ. 190 - 193. *Δημ. Γ. Σκαρβέλη*: Ἐπιτ. Ἀρχηγοῦ ΓΕΕΘΑ: «Ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος τοῦ 1940 καὶ κάποιες πραγματικότητες» σελ. 233 - 241. *Δημ. Ι. Κωνσταντέλου*: *Πρωτοπρ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου U. S. A.* «Τὸ Βυζάντιον σήμερα. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Runciman εἰς τὴν νέαν εἰκόνα τοῦ Βυζαντίου» σελ. 248 - 251, 269 - 275. *Ἀθ. Β. Ἀβραμίδη*: «Γλῶσσα Ἀθανατη ἢ Ἑλληνική... ἀπὸ τοὺς αἰῶνες» σελ. 252 - 254. *Ἰωάν. Κ. Τσέντου*: «Χριστιανισμὸς καὶ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Τέχνη» σελ. 255 - 259. *Ἰωάν. Τσέντου*: «Ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος “Ἕλληνες” στὴν Πατερικὴ Γραμματεία» σελ. 265 - 268. *Γεωργ. Ἀχ. Παπαδημητρίου*: «Προβληματισμοὶ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν πολέμων» σελ. 281 - 284.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: *Βασ. Κ. Σταθάκη*: «Γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς κρίσεως» σελ. 1 - 2. *Δημ. Α. Βαλληνδρά*: «Ἀξιολόγησις καὶ ἀξιοποίησις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτιστικῶν θησαυρῶν» σελ. 50 - 56. *Γεωργ. Ἀχ. Παπαδημητρίου*: «Τὸ τέλος τῶν ἰδεολογιῶν» σελ. 10-13, *Δημ. Α. Βαλληνδρά*: «Πολιτικὸς γάμος καὶ ἔλευθερία» σελ. 213-214. *Γεωργ. Ἀχ.*

Παπαδημητρίου: «Προβληματισμοὶ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν πολέμων» σελ. 281 - 284. *Δ. Βαλληνδρά*: «Τὸ ἐγκλημα ὡς κοινωνικὸ φαινόμενο» σελ. 306 - 314. *Σπ. Β. Παπασπυρόπουλου*: «Υπάρχει ἄραγε σὲ κάποιους ἐνοχὴ συνείδησις;» σελ. 315 - 316.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ: *Δ. Αὐγερινού*: «Ἄναζητήσεις στὸ λυρικὸ θέατρο τοῦ 20ου αἰῶνα» σελ. 14 - 18. *Ἄντων. Γιαμβριᾶ*: «Μουσικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ περασμένου χρόνου» σελ. 101 - 102. *Ἀλεξ. Τσιριντάνη*: «Γράμματα ἀπὸ τὴν Γερμανία», «Τὸ πρόβλημα τῆς σαρκὸς στὸ καθολικὸ μυθιστόρημα» (*Πρόλογος Ε. Ν. Μόσχου*) σελ. 116 - 117. *Ε. Ν. Μόσχου*: «Οἱ ποιητὲς μας γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη» σελ. 276 - 279. *Ε. Ν. Μόσχου*: «Γκράχαμ Γκρήν» σελ. 317 - 319.

ΜΟΡΦΕΣ: «Χριστόδουλος Χριστοδούλου» σελ. 72. «Ἄγλαϊα Μπίμπη - Παπασπυροπούλου» σελ. 103 - 104. «Κων/νος Ξυνόπουλος» σελ. 135. «Νικόλαος Μαστρογιαννόπουλος» σελ. 225 - 227.

ΣΧΟΛΙΑ: *Βασ. Κ. Σταθάκη*: «Ἡ Ὁρθοδοξία στὸν 21ον αἰῶνα», «Οἰκολογία καὶ πνευματικὴ ζωή», «Τὸ κυπριακὸ» σελ. 30 - 32. «Δυσάρεστες διαπλοτώσεις», «Τὸ ΚΑ΄ Παιδαγωγικὸ Συνέδριον τῆς Χ. Ε. Ε. Α.», «Ἡ τουρκικὴ στάσις», «Ὁ λόγος περὶ διαπλοκῆς» σελ. 95 - 96. «Ἐπιπολαιότητες τῶν ἀρνητῶν τῆς πίστεως», «Συνέπειες τῆς ὑπογεννητικότητος», σελ. 128 - 129. «Ἐθνικὴ μνήμη», «Τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου», «Ἀσφαλιστικὸ», «Ἕποπτες μεθοδεύσεις», «Ἡ Κύπρος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση» σελ. 196 - 197. «Οἱ ἀντιδράσεις γιὰ τὴν παγκοσμιοποίησις» σελ. 262 - 264, «Ἡ κρίσις στὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας», «Τὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου στίς Η. Π. Α.», «Ἐμμ. Ρακιτζῆς» σελ. 291 - 292. «Ἐν ὄψει τοῦ Εὐρώ», «Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία» σελ. 321 - 322.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ: *Σ. Β. Παπασπυρόπουλου*: «Ἐλλειψὴ ἰσορροπίας», «Καθημερινοὶ παραλογισμοί», «Καὶ ὁ συνήγορος τοῦ πολίτη»

σελ. 32 - 33, «Γιὰ 8 δολλάρια» σελ. 68 - 69. «Πόσο κοστίζει λοιπὸν ἡ ἀνθρώπινη ζωή;», «Ἡ ζωὴ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου» σελ. 96 - 97. «Ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐλευθερία», «Βαρὺ τὸ τίμημα τῶν ἀγωνιστῶν», «Ἐλεύθερος, σημαίνει καὶ ὑπεύθυνος», «Αὐξηση αὐτοκτονιῶν», «Ὑπὸ νέαν κατ-αίγίδα» σελ. 96 - 97. «Παιδικὸς ἀφοπλισμός», «Ἐκατομμύρια ἀνθρώποι πεινοῦν», «Τὰ ἀξεπέραστα προβλήματα» σελ. 129 - 130. «Χριστὸς Ἀνέστη!», «Πάλι μερικὰ ποσοστά», «Ἡ ἀπογραφή», σελ. 166 - 167. «Ἀνεξάρτητες ἀρχές», σελ. 197 - 198. «28η Ὀκτωβρίου 1940», «Τρομοκρατικὸ κτύπημα», «Φόβος» σελ. 293 - 294. «Χριστουγεννιάτικες προετοιμασίες», «Ὁ πόλεμος συνεχίζεται», «Ἡ ἀκρίβεια τῶν πληροφοριῶν» σελ. 322 - 323.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: *Μάκη Παπαγεωργίου*: «Σκοτώνουν τὴν χαρά», σελ. 38. *Ιωάν. Κ. Ἀγγελόπουλου*: «Τέχνη: Φρὴκη ἢ Ἀγωγή;», σελ. 39 - 40. *Μάκη Παπαγεωργίου*: «Ζητοῦνται ἀναγνώστες», σελ. 131. *Ιωάν. Ἀγγελόπουλου*: «Ἡ Ὁρθοδοξία στὸ Διαδίκτυο», σελ. 131 - 132.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: *Βερίτη Γ.*: «Δοξολογία», σελ. 49. *Ε. Α. Κ.*: «21ος», σελ. 180. *Θ. Β.*

Κ.: «Μικρὸ ἀφιέρωμα», σελ. 227. *Καμβύση Ν. Β.*: «Μνήμη πατρὸς Ἰωάννη», σελ. 13. *Κανελλοπούλου Παν.*: «Πορεία πρὸς Ἐμμαούς», σελ. 107. *Λιαρομάτη Δημ.*: «Τὸ Λαμπερὸ ἀστέρι», σελ. 2. *Μάνα Ἐλευθ.*: «Ἀποδέκτες», σελ. 71. *Νιστέρη Ε. Α.*: «Σεισπειρώσεις», σελ. 37. *Παπαγεωργίου Ι. Α.*: «Ἀπ' τὸ διαδίκτυο», σελ. 69. *Σταυρίτη Α.*: «Σερ. Στήβεν Ρανσιμάν», σελ. 117. *Τσελίκα Φαίδρας*: «Ἀποχαιρετισμὸς στὸν ἀγαπητό μας Γιώργο Ἡλία», σελ. 136. *Στέργιου Δημούλη*: «Πολύχυμα θράδνα», σελ. 289. *Παύλου Φήμη*: «Ἐξόδιον», σελ. 99. *Γ. Βερίτη*: «Στὴ σιγὴ τῆς θραδιάς», σελ. 316. *Ε. Α. Κ.*: «Ἀληθινοὶ ποιμένες», σελ. 319. *Ε. Ι. Νιστέρη*: «Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», σελ. 341.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ: Σελ. 36 - 37, 70 - 71, 98 - 99, 133, 134, 135 - 136, 168, 199 - 200, 194, 195. 324 - 326.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ. Πανοριμίτη: Σελ. 21, 65, 94, 126, 164, 261, 290, 320.

Δημ. Λιαρομάτη: «Μιά ἐπίσκεψη στὴ Ἔφεσο», σελ. 286 - 289.

Ι. Ι. Κατσομήτρου: «Τὸ χρονικὸ μᾶς ἐκδρομῆς τῶν μελῶν τῆς ΧΕΕ», σελ. 231 - 232.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτη 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἴπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δεχ. 250. Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ δεχ. 2500, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Δεκέμβριος 2001

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τίς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφοροῦν:

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ

ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ

Σκηνές καὶ χρονογραφήματα.

*

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΑΛΑΙΟΥ

ΕΛΠΙΔΑΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ

Χαριτωμένη ποιητικὴ συλλογή.

*

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ

ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ

ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πολυφωνικῆς
θρησκευτικῆς μουσικῆς στὴν Εὐρώπη.

*

Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑ

Η ΣΥΓΧΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ

ΚΑΙ Η ΔΙΕΞΟΔΟΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν λήξη τοῦ ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαιρῶς τὴ συνδρομὴ τοὺς γιὰ τὸ ἔτος 2002.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2002

Ἑσωτερικοῦ: Δρχ. 3000 (€9) - Κύπρου: £ 8 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἁγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.
